

Hugvísindasvið

Oversættelse i et romanunivers

*Oversættelse af Helle Helles Forestillingen om et ukompliceret liv
med en mand*

Ritgerð til B.A.-prófs

Hildur Rut Björnsdóttir

Maí 2009

Háskóli Íslands

Hugvísindasvið

Danska

Oversættelse i et romanunivers

Oversættelse af Helle Helles Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand

Ritgerð til B.A.-prófs

Hildur Rut Björnsdóttir

Kt.: 290681-3839

Leiðbeinandi: Annette Lassen

Maí 2009

Opgaven som følger omhandler oversættelsesteorien og processen som følger en oversættelse. Jeg gennemgår i grove træk de vigtigste teorier og metoder indenfor oversættelsesfaget som nødvendigt er at have i tankerne når man går i gang med at oversætte.

Oversættelse er et større arbejde end det almindelige menneske, der ikke har prøvet at oversætte, umiddelbart tror. Oversættelsesarbejdet kræver både enormt meget tid og en god del tålmodighed. Nødvendigt er det også for den der oversætter at have god forståelse af originalsproget og ikke mindre vigtigt at have gode færdigheder i at udtrykke sig på sit eget modersmål.

Opgaven indeholder først en teoretisk del om oversættelse, dernæst kommer min oversættelse af de første 11 kapitler i Helle Helles roman *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* og til sidst følger en analyse af min oversættelse ud fra de teoretiske punkter jeg i starten har gennemgået.

I teoridelen gennemgår jeg de krav som bliver stillet til oversættere og kommer blandt andet ind på oversætterens usynlighed og troskab mod originalteksten. Her diskuterer jeg også oversættelsesprocessen, dvs. hvad en oversætter bør gøre inden og når han er i gang med selve oversættelsen. Overvejelser omkring bestemte metoder og problemer som kan opstå ved en oversættelse udgør så den største del af opgavens teoridel.

Jeg understreger de mange fælder som oversættere skal være opmærksomme på som f.eks. falske venner, idiommer og billedsprog eller om der er en bestemt tone der skal fanges og overføres. Desuden understreger jeg også hvor vigtigt det er at tænke grundigt over hver enkelt enhed der bliver oversat, for at nå frem til den mest adækvate betydning.

Til sidst diskuterer jeg min egen oversættelse ud fra oversættelsesteorien og giver eksempler og forklaringer på valg af ord eller vendinger i den oversatte tekst.

Indhold

Indledning	2
Oversættelsesteori	4
Oversættelsesteori i skønlitterær kontekst	4
<i>Hvad kræves der af en oversætter?</i>	4
<i>Analyse af originalteksten</i>	6
<i>Oversættelsesmetode</i>	7
<i>Tekstfunktion</i>	8
Skønlitterær oversættelse	9
<i>Minimalistisk stil</i>	11
Problematiske elementer	11
<i>Formel og dynamisk ækvivalens</i>	12
<i>Uoversættelighed</i>	12
<i>Lokalisering vs. globalisering</i>	13
<i>Falske venner</i>	14
<i>Billedsprog og idiomer</i>	14
<i>Denotation og konnotation</i>	15
<i>Ironi, humor, sarkasme og bandeord</i>	16
<i>Interferensfejl</i>	16
Oversættelse af kapitler fra: Helle Helles <i>Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand</i>	18
Analyse af den oversatte tekst	52
Oversættelsesproceduren	52
<i>Tekstfunktion</i>	52
<i>Oversættelsesmetode</i>	52
<i>Den minimalistiske stil og skønlitteratur</i>	53
<i>Ækvivalens</i>	53
<i>Uoversættelighed</i>	53
<i>Lokalisering og globalisering</i>	54
<i>Falske venner</i>	55
<i>Billedsprog</i>	56
<i>Idiomer</i>	56
<i>Ironi</i>	58
<i>Bandeord</i>	59
<i>Andre overvejelser</i>	59
Sammenfatning	63
Litteraturliste	65

Indledning

Oversættelse af en litterær tekst kræver en del arbejde. Hvis der er tale om en længere tekst eller et kompliceret digt er oversættelsen ikke noget der sker natten over. Formålet med en oversættelse er som bekendt at gøre en fremmedsproget tekst og dermed dens kultur forståelig og tilgængelig for sin målgruppe på et andet sprog. Det er nødvendigt at gøre sig en del overvejelser, og det koster strid og hårdt arbejde at få en tekst oversat adækvat.

Hvis man kan snakke flydende på to eller flere sprog er der nogle der tror at man uden videre kan oversætte et stykke tekst mellem sprogene. Hvad folk ofte ikke er klar over er, at der ligger meget mere bag en oversættelse end blot det, at få overført de enkelte ord over til et andet sprog. Som regel foretages der først en råoversættelse, som er nærmest en ord til ord- oversættelse, hvorefter oversætteren pudser teksten til den endelige version af oversættelsen. I øvrigt skal oversætteren tænke på form og stil, alt efter hvilken teksttype han arbejder med.

Alle som har haft noget med oversættelser at gøre har så sandelig fundet ud af, at det kan være en vanskelig opgave, som ikke kan løses med hast og uden nøje eftertanke. Ofte støder en oversætter på adskillige problemer, som kan være svære at løse.

Min opgave vil derfor bl.a. omhandle oversættelsesteknikker og problematiske elementer i skønlitterære oversættelser.

Min interesse for oversættelse blev for alvor vækket da jeg tog et oversættelseskursus ved Islands Universitet året 2007, hvor jeg fik prøvet at oversætte forskellige teksttyper både fra islandsk til dansk og omvendt fra dansk til islandsk. Inden da, mens jeg boede i Danmark var jeg dog nødt til at oversætte mellem sprogene i dagligt liv for evt. at videregive informationer og meddelelser eller fortælle en islandsk anekdote til en dansker. Jeg lagde mærke til at det ikke altid var så nemt som man kunne tro at få det som man gerne ville sige på modersmålet, sagt på fremmedsproget og omvendt. Jeg opdagede også at en vittighed ikke umiddelbart kan oversættes fra det ene sprog til det andet. Det var derfor spændende for mig at læse om forskellige oversættelsesteorier, om metoder og problemer forbundne med oversættelsesprocessen.

På et andet oversættelseskursus ved Islands Universitet sidste efterår fik jeg den opgave at oversætte en skønlitterær tekst på 3000 ord. Jeg havde læst nogle af Helle Helles romaner og besluttede mig for at vælge én af dem jeg allerede havde læst. *Forestillingen om et ukompliceret liv* var den jeg valgte at oversætte nogle kapitler fra. Helle Helle har som bekendt en minimalistisk stil, hvilket jeg mente kunne være lidt udfordrende. Samtaler præger en stor del af romanen, og i dem

kan der også være en udfordring i at ramme rigtigt, ikke at tilføje for meget og sørge for at så lidt muligt går tabt i oversættelsen.

Mig bekendt er der ingen af Helle Helles værker der er blevet oversat til islandsk, hvilket giver mig mulighed for at give mig i kast med at oversætte hele bogen og få den udgivet efter mit arbejde med denne bacheloropgave.

Opgaven består fundamentalt af tre overordnede dele; først en oversættelsesteoretisk del, hvor jeg beskriver bl.a. de forskellige oversættelsesmetoder og problemer i forbindelse med oversættelse af en skønlitterær tekst, derefter en oversættelse af de første 11 kapitler i Helle Helles roman *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* og til sidst min analyse af den oversatte tekst.

Til den oversatte tekst hører fodnoter med eventuelle begrundelser for valg af et specifikt ord eller vendinger. Disse overvejelser og problemstillinger vil til dels blive diskuteret i analysedelen. Fodnoterne vælger jeg at beholde i oversættelsen, henholdsvis for at gøre det nemmere, i min analysedel, at henvise til bestemte eksempler i oversættelsen og for læseren at kunne se forklaringer til de bestemte problemer der er opstået eller for at se begrundelser for de valg jeg har truffet.

Oversættelsesteori

Som jeg nævnte i indledningen kræver oversættelse af en tekst mange overvejelser. En oversætter skal gøre sig klart, hvilken slags tekst der arbejdes med og hvilken oversættelsesmetode der er bedst at bruge.

I dette afsnit vil jeg gøre rede for, hvad der kræves af en oversætter og hvilke færdigheder han skal have kontrol over for at kunne lave en god oversættelse. Derefter kommer jeg ind på de overvejelser som oversætteren skal gøre sig når han går i gang med en oversættelsesopgave, dvs. analysen af originalteksten. Jeg fremlægger desuden de væsentligste oversættelsesmetoder samt de forskellige tekstfunktioner som findes. Opgaven fokuserer på oversættelse i skønlitterær kontekst så det kommer jeg endvidere ind på og efterfølgende en redegørelse for den minimalistiske stil og de krav som en minimalistisk og en skønlitterær tekst stiller til den som oversætter den. Til sidst i dette teoretiske afsnit vil jeg tillige give indsigt i nogle problematiske elementer som oversættere er ude for i sit arbejde. Dette er elementer som bl.a. formel og dynamisk ækvivalens, denotation og konnotation og ligeledes de mere konkrete vanskeligheder angående f.eks. falske venner, billedsprog og idiomer, uoversættelighed m.m.

Oversættelsesteori i skønlitterær kontekst

Hvad kræves der af en oversætter?

Grundlæggende for et godt oversættelsesprodukt er at oversætteren har gode færdigheder og fuld forståelse af de sprog der oversættes imellem. Ikke mindre vigtigt er det at oversætteren er god til at udtrykke sig på sit eget modersmål og desuden skal en oversætter også have kendskab til emnet i den tekst der oversættes. Men skønt disse ting er i orden er der ikke sikret en god oversættelse. For oversættelse af en tekst kræver også en tolkning af den og hvis teksten bliver tolket på en anden måde end forfatteren har tænkt sig, bliver resultatet næppe tilfredsstillende for hverken forfatteren eller for læserne (Eysteinnsson 1996:108).

I *Oversættelsehåndbogen* fremlægger oversættelsesteoretikeren Viggo Hjørnager Pedersen nogle realistiske forudsætninger for at kunne blive en god oversætter. I overensstemmelse med kriterierne her ovenfor nævner Pedersen at gode sprogkunderskaber skal være tilstede samt træning i at oversætte. Han konstaterer dog at dette ikke er tilstrækkeligt, hvis der er tale om oversættelse af

skønlitterære tekster. Han mener at den slags tekster kræver kunstneriske evner i en vis grad og at oversættelse af dem ikke kan udføres blot med ihærdighed og sprogkundskaber i bagagen. Pedersen lægger også vægt på at en oversætter ikke skal give sig i kast med oversættelse af en tekst, hvis emne han ikke ved noget om. Til gengæld siger han at en oversætter, med tiden, godt kan sætte sig ind i flere slags teksttyper men at man med kort varsel og meget lidt forhåndsviden om emnet, ikke skal gå i gang med at oversætte en sådan tekst. Oversætteren skal være opmærksom på at det er en andens tekst og tanker han oversætter, og derfor bliver han nødt til at være tro mod selve teksten og ikke lade sine egne holdninger påvirke oversættelsen.

Oversætteren skal derfor stræbe mod hvad man kan kalde usynlighed i en vis grad. Oversætterens meninger og holdninger bør ikke skinne igennem i den oversatte tekst. Personlig stil og smag må heller ikke præge den oversatte tekst og det er vigtigt at oversætteren passer på med ikke at anvende sine yndlingsudtryk for mange gange. Buhl nævner eksemplet med at det engelske udtryk "in this context" kan blive brugt for ofte og at oversætter altid bør sørge for variation i sit sprog (Buhl 2005: 71-72). Oversætteren skal dertil være opmærksom på ikke at lade unaturlige formuleringer på målsproget slippe igennem til den endelige version af oversættelsen. Unaturlige eller uidiomatiske formuleringer er såkaldt "translationesisk" (Farø 2007:10), som betyder at oversætteren lader originalens sprog og formuleringer påvirke sætninger på målsproget. En oversætter skal dermed være usynlig i den forståelse at modtagerne af den oversatte tekst ikke kan mærke at det de læser er blevet oversat fra et andet sprog. I denne sammenhæng vil jeg nævne at det såkaldte "translationesisk" anses for at være kendetegn for uerfarne oversættere eller for dem der ikke har en god sprogfornemmelse (Eysteinson 1996:135-136).

Pedersen kommer ind på, at alle har sine grænser for hvad de vil oversætte eller ej. Men ofte må den professionelle oversætter tage de opgaver der kommer, også dem han ikke er særlig begejstret for, idet han muligvis ellers ikke får andre arbejdsopgaver.

Med hensyn til de litterære oversættelser bør man oversætte en forfatter man kan lide, for at kunne gøre et godt stykke arbejde. I forbindelse med dette mener Pedersen dog ikke at det har en stor betydning, hvis det er tekster i form af populære romaner fordi de ofte kan oversættes på samme måde som faglitterære tekster. Hvis oversætteren ikke har motivation til at lave en god oversættelse, så bliver resultatet dårligt.

Et væsentligt kriterium for en god oversætter er at oversætteren kan hjælpe sig selv ved at uddybe sin viden om det emne der skal oversættes. Hvis man ikke forstår den tekst man oversætter fuldkomment, bør man selvfølgelig læse den igen, så mange gange det bliver nødvendigt for at opnå

en god forståelse. Oversætteren kan også blive nødt til at læse noget baggrundsstof for at opnå bedre forståelse af teksten. Dette ekstra arbejde kræver selvfølgelig mere tid, men resulterer i en bedre oversættelse. I mange tilfælde kan der være tale om en videnskabelig artikel, f.eks. om læger og medicin, og for at forstå artiklen godt nok skal man have styr på den terminologi der hører til lægefaget. Hvis der derimod er tale om litterære oversættelser og mulig overførsel af kultur, skal oversætteren sætte sig ind i forfatterens tankegang for at kunne træffe de rigtige valg. Nogle gange har oversætteren mulighed for simpelthen at spørge selve forfatteren, hvis der opstår tvivl, men i mange tilfælde har oversættere ikke denne mulighed. Buhl giver i sin bog *Oversættelse – fra teori til praksis* et eksempel på et problem som dette, da Thomas Harder skulle oversætte Salman Rushdies ”Satanic Verses” til dansk. Salman Rushdies var gået under jorden og kunne tilsyneladende ikke kontaktes og derfor måtte Harder læse så meget som muligt af Rushdies forfatterskab for at komme til at forstå ham (Buhl 2005:26).

Oversættere skal være oppe på dupperne med hensyn til nye ord i sproget, nye emner og nye teknikker og de skal generelt følge med tiden, for sproget ændrer sig og en litterær oversættelse som var rigtig god for ti år siden er ikke nødvendigvis lige så god i dag, som den var dengang. Derfor bliver de samme værker ofte oversat flere gange (Pedersen 1994:12-14). I forlængelse af dette vil jeg nævne oversættelseskritikken som udøves på skønlitterære værker. Da både det originale værk og det oversatte værk normalt er tilgængelige for folk, er det nemmere at sammenligne værkerne og kritisere. Oversættelseskritik kan gøre en oversætter til en bedre oversætter og kritikken er et vigtigt led mellem oversættelsesteori og –praksis (Buhl 2005:35).

En oversætter skal være en ”indædt kritiker af sit eget arbejde”! (Buhl 2005:36).

Analyse af originalteksten

Inden man går i gang med at oversætte en tekst bør man overveje nogle enkelte ting. For det første er det en meget god idé at læse teksten helt igennem, det giver overblik og ved man hvordan f.eks. en roman ender, kan det være nemmere at vælge de rigtige ord og vendinger til oversættelse i starten. Det er dog forskelligt om oversættere i praksis vælger at læse teksten i helhed inden de begynder at oversætte eller om de går i gang med oversættelsen samtidig med læsningen. Det er smag og behag. De, der synes det er bedre at begynde at oversætte med det samme, er de oversættere som så må revidere den oversatte tekst, målsprogsteksten, men de andre reviderer ikke i samme grad. Ifølge Gauti Kristmannsson, lektor i oversættelsesvidenskab ved Islands Universitet,

er det mere almindeligt at oversættere først laver et udkast som de så reviderer grundigt (Kristmannsson 2008), end at de læser teksten omhyggeligt igennem inden.

Buhl nævner i sin bog, at den tekst som skal oversættes bør analyseres grundigt inden den bliver oversat. Oversætteren skal være i stand til at tolke teksten og forstå hvad den handler om. Han skal ligeledes overveje hvilken funktion teksten har, og hvem modtagerne er, om teksten er informerende eller om den skal påvirke modtageren, eller om den udtrykker følelser eller holdninger. Udfra analysen skal oversætteren kunne vurdere tekstens stil og genre, finde de idiomatiske udtryk og billedsprog som teksten indeholder samt ironi, sarkasme og humor. Det er vigtigt at forsøge at bevare disse sproglige billeder og de forskellige udtryksmidler, dvs. ironien, sarkasmen og humoren. Disse sproglige træk vil jeg præsentere nærmere i afsnittet om problematiske elementer i oversættelse lidt længere fremme i opgaven.

Oversætteren bør også spekulere på, hvorvidt han skal tilpasse målsprogsteksten til modtagerne. Der er en tendens til, at målsprogsteksten bliver mere forklarende og pædagogisk end den originale tekst, men det er vigtigt at holde det i ligevægt for ikke at komme til at tale ned til sine modtagere (Buhl 2005:67-74).

Oversættelsesmetode

Når oversætteren har analyseret originalteksten skal han vælge en passende metode til oversættelse af teksten. Den metode, som bliver valgt, har videre en betydning for, hvordan den færdige tekst bliver. Der er tale om to hovedmetoder:

- En **semantisk** metode → ord-til-ord metoden
- En **kommunikativ** metode → budskabet er det vigtigste

og herunder:

- En **kognitiv** metode → omskrivning af tekst inden den oversættes
- En **komponentanalyse** → hvor ordene deles op i betydningselementer
- **Billedsprog** → der findes dog ikke nogen bestemt metode for oversættelse af den type, men oversætteren bør finde ud af om der findes et tilsvarende billede på målsproget som det er på originalsproget

Når man vælger metode til oversættelse bør man tænke på at den semantiske metode typisk vælges til korte oversættelsesenheder, og så ofte som muligt. En oversættelsesenhed er den mængde tekst

som man oversætter ad gangen. Hvis man oversætter fra sætning til sætning eller afsnit til afsnit bør man vælge den kommunikative metode (Buhl 2005:83).

Ved oversættelse af langt de fleste tekster er oversætteren nødt til at veksle mellem den semantiske og den kommunikative metode da de supplerer hinanden. Her er det teksttypen der spiller en afgørende rolle (Buhl 2005:122).

Tekstfunktion

Efter analysen skal oversætteren også have fundet ud af hvilken funktion teksten har. Buhl opererer med tre forskellige teksttyper (Buhl 2005:76-94):

- **Ekspressiv** tekstfunktion

Denne type fokuserer på afsenderen eller tekstens forfatter og hans følelser og holdninger. Den slags tekst lægger vægt på **formen** af budskabet. Der kan være en del billedsprog og idiomer, der gør teksten mere levende, samt andre sproglige finesser som oversættere skal være særligt opmærksomme på. Disse træk er nemlig grundigt gennemtænkte af forfatteren. Oversætter af sådanne tekster er nødt til at kunne identificere og se forskel på til dels det som er forfatterens specielle valg af ord og hans idiolekt og til dels det som er almindelig sprogbrug. Politiske taler, skønlitterære tekster og skriftlig kommunikation mellem privatpersoner hører bl.a. til denne tekstfunktion.

- **Informativ** tekstfunktion

Denne type fokuserer på **indholdet**. Disse tekster formidler informationer, fakta eller viden og det kan være tekster som f.eks. skolebøger, rapporter eller menukort. Sådanne tekster er normalt formelle, med fagtermer, og de indeholder generelt intet, eller meget lidt billedsprog og afsenderens holdninger kommer ikke til udtryk. Her kræves der ikke så meget af oversætteren med hensyn til stil, her er det blot indholdet som skal videregives.

- **Vokativ** tekstfunktion

Denne type fokuserer udelukkende på modtageren. Den prøver at fange opmærksomhed og få modtageren til at reagere på de oplysninger der gives. Det er typisk reklamer eller opskrifter.

Eftersom det er en roman jeg har oversat vil jeg i denne opgave koncentrere mig om teorien omkring oversættelse af skønlitterære tekster og dermed den ekspressive tekstfunktion. I forbindelse med romanens stil og genre vil jeg, i næste afsnit, diskutere både skønlitteratur og minimalistisk stil

som Helle Helle som bekendt benytter sig af, for begge dele stiller bestemte krav til mig som oversætter.

Skønlitterær oversættelse

Skønlitterære tekster er overvejende fiktive tekster, opdigtede af en forfatter. Forfatteren er tekstens 'ejer' og i teksten kan han udtrykke sine følelser og holdninger. Skønlitterære tekster er som allerede nævnt, ekspressive tekster og derfor bør oversætteren anstrenge sig for at beholde originalens form og sproglige raffinementer. Om litterære oversættelser skriver Pedersen:

Det er rigtigt, at den litterære oversættelse i højere grad end de fleste andre typer er forpligtet til at formidle originalens form såvel som dens indhold; men den største forskel er nok, at den litterære oversættelse hyppigere end andre typer sammenlignes med originalen, og det gentagne gange, bl.a. med det resultat, at en betydningsfuld litterær tekst ofte oversættes igen og igen. (Pedersen 1999:15)

Man har indset at man ikke altid kan få alle detaljer med i en oversættelse, og igennem de sidste tredive år har teoretikere hævdet at det er vigtigere at få en velfungerende oversættelse i målsprogets kultur fremfor at den led for led er præcist den samme som originalen (Pedersen 1999:16).

Hvis vi ser lidt på historien har det i tidens løb varieret en del, hvordan en oversættelse skal forholde sig til originalteksten. Man støttede idéen om frie oversættelser i den romerske guldalder og igen i nyklassismen i det 17. og 18. århundrede. Ved frie oversættelser forstår man at det vigtigste er at få skabt en god tekst på målsproget selvom det kræver ændringer, tilføjelser og udeladelser.

I de sidste to hundrede år har der dog været krav på formel ækvivalens, hvilket har medført dårligt ry for de litterære oversættelser. Ifølge Jennifer Draskau har alt for mange tekster nærmere været „oversættelser af litteratur“ end „litterære oversættelser“. Man skal altså tage sig en vis frihed til at kunne erstatte de stilistiske tab man ikke kan komme udenom i en forholdsvis tekstnær

oversættelse af originalens detaljer. Hvis ikke man gør det bliver resultatet en kedelig tekst som dermed også er originalen utro ved ikke at være litteratur i samme grad som originalen.

En anden måde er den at opnå den dynamiske ækvivalens og dermed gengive originalens tankegang så godt som muligt og i en form som er let tilgængelig for modtagerne. Hvis denne måde benyttes betyder det at man sikkert ikke får alle detaljer med, men som jeg nævnte ovenfor er det blevet vigtigere at oversættelsen fungerer godt på målsproget (Pedersen 1999:15-16).

Denne metode hører til den såkaldte manipulatoriske tilgang, hvis hovedsynspunkt er at den traditionelle oversættelsesforskning har koncentreret sig for meget om oversættelsens forhold til originalteksten, og har beskæftiget sig for lidt med hvilken funktion oversættelsen får på målsproget.

Da de nyere oversættelsesteorier opfatter oversættelsen som vigtigere end originalteksten, giver de mulighed for friere og dermed bedre oversættelser. De tillader erstatning af de sproglige virkemidler som f.eks. idiommer eller ordspil som uundgåeligt kan gå tabt i en oversættelse. Man har dermed frihed til at indsætte sådanne et andet sted i teksten end hvorfra man mister det.

Når jeg nu har skrevet lidt om frihed angående oversættelser bør jeg nævne, at litterære oversættelser i dag, generelt er meget grundigere end dem der blev lavet tidligere. Det var ikke ualmindeligt ved oversættelse af en roman, at forkorte den med ca. 20% eller mere i forrige århundrede og ligeledes så man i dette århundrede, udeladelse af hele kapitler. Dette ser man sjældent i dag.

Hovedpointen er at: ”’troskab mod forfatteren’ ikke kun er et spørgsmål om at gengive hans tekst i detaljer, men om at gøre det på en sådan måde, at læserne oplever den oversatte tekst som litteratur” (Pedersen 1999:18).

Oversættere stiller gentagne gange sig selv et væsentligt spørgsmål, der har med troskab mod originalen at gøre: Hvor illoyal man kan, skal eller må være over for originalen for netop at være loyal over for den? Der findes dog ikke noget endegyldigt svar på dette spørgsmål og igen kan man sige at den gyldne mellemvej er svær at finde (Bjerg 1999:77)!

Om skønlitterær oversættelse siger Anne Marie Bjerg at det ikke er muligt at oversætte én virkelighed til en anden, og siger dermed at ”al oversættelse er en tilnærmen, et forsøg, en fortolkning”. Hun skriver dog at en oversætter kan skabe en overbevisende illusion om at den ene virkelighed er lig den anden ved at vælge de rigtige ord til sin tekst (Bjerg 1999:78). Det er en blanding af håndværk og kunstværk at oversætte skønlitteratur og Bjerg siger: ”At lade ordene på

ens eget sprog blive gennemlyst af virkelighed, den fremmede og den hjemlige, at lade virkeligheden blive til i ordene på ens eget sprog, det er opgaven – og kunsten” (Bjerg 1999:79,87).

Minimalistisk stil

Helle Helles *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* har nogle minimalistiske træk. Minimalisme er den underforståede stil i litteraturen. Stilen betjener sig gerne af indirekte fremstillingsformer som f.eks. den dækkede direkte tale og i en minimalistisk tekst er der en del ‘tomme pladser’ som læseren selv kan få lov at fylde op i og slutte sig til resten (Fibiger 2004:466). Minimalistiske tekster siger dermed mere end bare det de udtrykker for man skal læse imellem linjerne. Disse tekster er dermed åbne for fortolkninger og kan nogle gange være svære at tolke. Et typisk træk ved minimalismen er at der mangler en begyndelse og slutning og læseren bliver dermed kastet ind i handlingen midt i det hele, *in medias res*. Minimalismen har mottoet: Less is more, fordi læseren yder mere under læseprocessen end hvis han havde fået hele historien fortalt af forfatteren (Skyum-Nielsen 2004:95).

Som jeg har nævnt før har romanen minimalistiske træk og den stiller derfor nogle særlige krav til oversættelse især pga. Helle Helles meget sparsomme sprog. Ofte bærer småordene og deres konnotationer en stor betydning. Det er derfor vigtigt at være påpasselig med at få ordenes konnotationer med.

Problematiske elementer

Jeg har tidligere nævnt at der findes forskellige problemer som en oversætter kan støde på. Det er umuligt at komme igennem en skønlitterær oversættelse uden at komme ud for enkelte problemer og uden at skulle gøre sig nogle overvejelser om enkelte ords eller vendingers betydning. I de følgende afsnit vil jeg gøre rede for nogle af disse vanskeligheder. Ikke alle afsnittenes emne her nedenunder bør ses som direkte problemer men kan evt. forbindes med valg eller fravalg som oversætteren skal træffe en beslutning om. Jeg vil bl.a. kort komme ind på ækvivalensbegrebet samt denotation og konnotation som ikke direkte kan siges at være problematiske elementer, men som dog uden tvivl kan skabe vanskeligheder.

Formel og dynamisk ækvivalens

Da de forskellige oversættelsesmetoder allerede er blevet omtalt er det oplagt og nødvendigt også at se nærmere på ækvivalensbegrebet.

Det at opnå ækvivalens går ud på at en ytring skal have den samme virkning på målsprogets læsere som den havde på originalsprogets læsere. Der skelnes mellem formel- og dynamisk ækvivalens og oversættere må prøve at finde den gyldne mellemvej hvad angår opnåelse af ækvivalens.

Ved formel ækvivalens forsøger oversætteren både at efterligne originaltekstens form og indhold, hvorimod der ved dynamisk ækvivalens udelukkende lægges vægt på tekstens budskab (Pedersen 1999:14). Med den formelle ækvivalens forsøger oversætter at opnå så præcis og detaljeret en oversættelse af form og indhold som muligt og der lægges vægt på at oversætteren er originalteksten tro. Med den dynamiske ækvivalens tillades den mere frie oversættelsesform. Her lægges der vægt på en anden form for tro mod originalen, dvs. ved at fremsætte teksten naturligt og forsøge at opnå den samme dynamik i den oversatte tekst som i originalen, og opnå det samme indtryk på målsproglæseren som originalen ville have på originalsproglæseren, også selvom det kan betyde at teksten får en lidt anden form end originalen (Eysteinnsson 1996:90-91).

Uoversættelighed

Det er ikke altid muligt at opnå fuld ækvivalens og nogle gange må oversætteren indse at der findes ord som er uoversættelige. Det kan være ting som er stærkt forbundet med traditioner i originalsprogets kultur og historie, eller idiommer fra originalsproget, og i nogle tilfælde kan det også være svært at finde en tilfredsstillende oversættelsesløsning på madretter. Oversættelsesproblemer angående idiommerne vil jeg komme nærmere ind på længere fremme i opgaven, men hvordan skal man f.eks. oversætte det islandske ord 'svið' til andre sprog? Dette er en madret der ikke er kendt andre steder i verden end i Island, og den er stærkt forbundet med nationale traditioner og kendes derfor i de færreste tilfælde i målsprogsteklæsernes verden.

For at løse dette problem kan en oversætter muligvis omskrive teksten sådan at det bestemte ord bliver mere klart. Der kan også enten tilføjes i selve teksten eller i fodnoter en forklaring på det bestemte ord eller begreb. Når ord forklares med omskrivning af teksten skal oversætteren dog passe på med ikke at komme til at være for pædagogisk og tale ned til sine modtagere (Buhl 2005:28). Ved et eksempel som den islandske madret "svið" ville det være oplagt at indsætte en

fodnote med forklaring af denne specielle traditionelle ret, hvor det islandske ord ville stå i brødteksten, mens de danske ord for det, ”kogt fårehoved” (fårehoved der er blevet svedet og derefter kogt), ville stå i en fodnote med en forklaring af at der er tale om en gammel islandsk ret.

Lokalisering vs. globalisering

Den, der oversætter, kan også støde på måleenheder og proprier der muligvis er forbundne med originalsprogets kultur og vaner. Her skal oversætteren vurdere hvorvidt der skal laves om på disse ting så de stemmer overens med målsprogets traditioner (Buhl 2005:69). Man taler om at lokalisere når man henvender sig til målgruppen og tilpasser teksten til deres betingelser. Skal *miles*, det engelske længdemål, f.eks. omregnes til kilometer? Skal navne ændres til lignende navne på målsproget eller skal man beholde en vis fremmedgørelse? Skal amerikanske dollars laves om til islandske kroner osv. Det er op til oversætteren at bestemme om han gør det ene eller det andet, begge metoder giver ækvivalente resultater, men ikke af samme slags.

Einar Már Guðmundsson diskuterede, i en forelæsning ved Islands Universitet d. 19. marts 2009, om oversættelse af sine værker til dansk, hvorvidt det var en god idé at fordanske de islandske betingelser, dvs. at lave personnavne og stednavne om til tilsvarende eller lignende navne på målsproget, dansk. Han fortalte om de spekulationer han og Erik Skyum-Nielsen, som har oversat hans samlede værker, havde omkring oversættelse af det islandske stednavn Vatnaskógur. I første omgang blev der fundet et lignende sted i Danmark og Vatnaskógur blev oversat til Østre anlæg. Islandske navne som Garðar og Bára blev fordansket til henholdsvis Gert og Sara. Senere blev Vatnaskógur blot oversat til folkekirkens sommerlejr, hvilket i virkeligheden giver mere mening idét Vatnaskógur ikke kun er et geografisk sted i den islandske natur, da der om sommeren bliver holdt sommerlejr under folkekirkens styring. Vatnaskógur har derfor nogle vigtige konnotationer som oversætteren i en anden omgang fik med.

Einar Már understreger at der nu er voksende vægt på det lokale og at man skal være tro mod det lokale. Han taler om at man er vant til at se mærkelige navne i fremmed litteratur så det burde heller ikke være anderledes når der er tale om islandsk/dansk litteratur. I de fleste af hans bøger som er blevet oversat til dansk, udover de allerførste, bliver islandske personnavne ikke fordansket og får derfor lov til at stå i oprindelig islandsk form. ”Det lokale er det globale” sagde Einar Már og mener med dette, at det er de lokale træk i litteraturen som gør den mere fremmed og dermed mere interessant og informerende at læse (Guðmundsson 2009).

Falske venner

I de fleste sprog findes der ord som ligner et ord på et andet sprog og staves mere eller mindre ens. Tilsyneladende kan disse ord tænkes at være ækvivalente, men ofte er der tale om såkaldte falske venner eller lumske ligheder. Et kendt eksempel på falske venner og forkert oversættelse mellem det danske og det islandske sprog er det danske ord krydsild og det islandske ord kryddsild. Dette danske ord som er et udtryk for at nogen bliver udsat for nærgående og ihærdig udspørgning, især fra journalister blev brugt og direkte oversat til islandsk i en omtale af et journalistmøde, hvor der netop på kryds og tværs kommer spørgsmål til dem der skal besvare. Problemet var bare at oversætteren åbenbart ikke kendte ordets betydning og den islandske betydning blev kryddsild, hvilket på dansk betyder kryddersild (Pálsson 1988:15). Dette ord blev så senere navnet på et årligt debatprogram i fjernsynet. Navnet på det islandske program giver derfor ingen mening medmindre man kender dets oprindelse som oven i købet er ret komisk.

Brug af ordbøger er en nødvendighed for alle der oversætter, også de professionelle. Når der opstår tvivl om et ords betydning bør man altid slå op i en ordbog. Men det er ikke kun i tvivlstilfælde at man skal lede efter ords betydning i ordbøger for selvom man tror man er sikker i sin sag og tror man har den rigtige betydning er det altid bedre at være på den sikre side og bruge ordbogen, for der kan være tale om falske venner.

Jeg stødte på det danske ord 'nedsætte' for noget tid siden. Umiddelbart troede jeg at ordet betød det samme som det islandske udtryk 'að leggja e-ð niður', ligesom det danske ord 'nedlægge' men det betyder tvært imod at etablere noget, hvilket faktisk er helt det modsatte af at nedlægge noget. Man bør derfor være varsom når man oversætter fordi man ved aldrig, hvornår man støder på eller bliver offer for de falske venners fælder.

Billedsprog og idiomer

Sproglige billeder kan pynte en del på en tekst. Men de sproglige billeder bruges ikke kun for at gøre teksten bedre og flottere men de kan også give læseren en bedre forståelse af tekstens emne. Idiomer kan til gengæld forvirre en læser som ikke kender idiomets betydning fordi betydningen kan ikke gennemskues ud fra idiomets enkelte ords betydning. Skønlitterære tekster er ofte rige på billedsprog og idiomer og dem bør oversættere af denne type tekster være opmærksomme på.

Når en oversætter finder billedsprog og idiomer i sin analyse af originalteksten bør han undersøge om der findes tilsvarende eller lignende billeder eller idiomer på målsproget. Hvis noget

tilsvarende findes, er det ikke vanskeligt at oversætte. Men findes det samme billede eller idiom ikke på målsproget, hvilket ofte sker, får oversætteren et problem.

I de tilfælde, hvor oversætteren ikke kan erstatte et idiom med et andet på målsproget, er det vigtigt at forstå billedet der ligger bag for at kunne oversætte det, og så sørge for at den overførte betydning bliver oversat for at få budskabet igennem. Ofte kan det dog være svært at forstå f.eks. idiomernes ikonografi, for den kan være forbundet med gamle traditioner, kultur og arbejdsmetoder som var almindelige i originalsprogets land for mange år siden. I de færreste tilfælde kan et idiom oversættes direkte fordi idiomernes betydning sjældent har noget at gøre med deres enkelte ords betydning.

Idiomer og billedsprog farver sproget og det er derfor et kostbart tab, hvis de ikke kan erstattes med andet idiom eller billede. En oversættelse kan dog aldrig gennemføres uden at der er nogle sproglige finesser der går tabt og det må oversætteren, forfatteren og læserne affinde sig med og huske på at det er vigtigere at få en korrekt oversættelse end at den indeholder idiomer eller billeder som ikke passer i konteksten (Buhl 2005:71, 113).

Denotation og konnotation

Alle ord har en grundbetydning. Denne grundbetydning kaldes også for ordets denotative betydning. Men ord har også en eller flere medbetydninger, dvs. konnotationer. Det er de associationer som et givent ord vækker hos modtageren. Disse konnotative substantiver: unge, pusling, møgunge og skarn, kan f.eks. alle sammen have den samme grundbetydning, nemlig 'barn'. Det samme gælder om de konnotative substantiver: jeep, dåse, spand og racer. Deres grundbetydning er 'bil'. Hvis man omtaler sin bil som en spand, tilkendegiver man at bilen er gammel og dårlig. Ordet racer kan også blive brugt på en komisk måde om en gammel bil skønt selve ordet 'racer' også har en anden betydning. Hvis man kalder sit barn for møgunge så kan folk, enten få indtryk af at ens barn er uartigt og irriterende eller at det kan være kærligt ment og igennem tonen eller måden det bliver sagt på skinner igennem, at det man sidst af alt mener, er at barnet er en faktisk møgunge.

For en oversætter er det væsentligt at kende ordenes konnotationer for at få den rigtige betydning i konteksten med i den oversatte tekst. Ikke mindre vigtigt er det, som jeg før har nævnt, at være påpasselig med ordenes konnotationer når der er tale om oversættelse af en så koncis tekst som Helle Helles.

Ironi, humor, sarkasme og bandeord

Ironi, humor og sarkasme er træk der ofte forefindes i skønlitterære tekster m.m. Dem bør oversætteren bestræbe sig for at bevare i målsprogsteksten. En oversat tekst lader meget tilbage at ønske, hvis ironien fra originalteksten er gået tabt. Dertil kommer at hvis disse træk ikke overføres til målsprogsteksten er der stor mulighed for misforståelser.

Det kan være svært at oversætte sådanne træk, men i de fleste tilfælde findes der løsninger af problemet. Er der f.eks. en ironisk tone i originalteksten beholder den ikke automatisk ironien når den er blevet oversat til et andet sprog. Oversætteren bør i nogle tilfælde “trække lidt fra” eller “lægge lidt til” (Buhl 2005:68). Nogle gange kan oversætteren være tvunget til at indsætte enkelte ord, eller dele af en sætning i citationstegn f.eks. for at markere ironien i sætningen. Dette er dog næppe en god løsning og bør være oversætterens allersidste udvej.

Ofte fornemmer man en bestemt tone igennem replikker i skønlitterære tekster. Dette kan, som nævnt foroven, være ironi, men der kan også være tale om en vis fjendskab i replikkerne, irritation og dårlig stemning. Dette skal oversætteren selvfølgelig også få med i målsprogsteksten så den kan have den samme virkning på målsprogets læsere som på originalsprogets læsere.

Bandeord findes der mange af i alle sprog, men det kan være svært at vurdere, hvilke ord er bedst at erstatte dem med. Der er forskellige vaner i forskellige sprog og oversættere kan derfor kæmpe en hård kamp for at finde adækvate bandeord til erstatning. I nogle sprog bliver metaforer for djæveln brugt en del, hvorimod der i andre sprog er mere vægt på f.eks. lort og porno. Erfarne oversættere kan lave en liste af bandeord på både modersmålet og originalsproget som de så kan benytte sig af når de skal finde et ækvivalent bandeord. Dog er det svært at tale om at én bestemt betydning af et bandeord er bedre eller mere rigtig end en anden, fordi folk har forskellige opfattelser af bandeords betydninger (Pålsson 1988:35).

Interferensfejl

Interferens er når sproglige mønstre, f.eks. grammatiske, syntaktiske eller leksikalske mønstre bliver overført fra et sprog til et andet. Dette medfører ofte store oversættelsesfejl – interferensfejl. Interferensfejl er det samme som det såkaldte “translationesisk”, som jeg nævnte tidligere, hvilket indebærer unaturlige formuleringer i den oversatte tekst. Her er det oversætteren som har ladet originalens sprog og formuleringer påvirke sætningerne på målsproget.

Denne type oversættelsesfejl forekommer hyppigt og de kan være svære at komme udenom idet en oversætter laver disse fejl ubevidst (Buhl 2005:123-124). En meget almindelig fejl som bliver lavet når der er tale om islandsk og dansk er at placere det danske "ikke" på det forkerte sted i sætningen, i overensstemmelse med islandske vaner. Ástráður giver også et godt eksempel på dette i sin bog *Tvímæli*, som godt kan overføres til dansk. De fleste som støder på denne ordlyd: "Takið af ykkur skóna" i oversættelse af en dansk tekst kan være sikre på at der i originalen står: "Tag jeres sko af". Her burde oversætteren hellere have brugt "Farið úr skónum".

Efter gennemgangen af de forskellige problematiske elementer som dem, der oversætter, kan støde på, kan man se at det at oversætte en tekst, ikke er noget der kan klares uden en del overvejelser, vurderinger og spekulationer. Oversættelse er et krævende arbejde som dog godt kan se ud til at være skuffende let, især mellem sprog der er beslægtede, men også de ord som ved første øjekast synes at være de samme, bliver valgt med lige så stor omhu som alle de andre ord som bliver erstattet med andre ord som ikke ligner det fra originalen. I al oversættelse drejer det sig om et bestemt til- eller fravalg ved hvert eneste ord som bliver oversat (Bjerg 1999:82).

Igennem oversættelsesteorien kan oversættere dog bemærke at den perfekte oversættelse ikke findes. Igennem denne teori kan de også blive bevidste om at det ofte er umuligt samtidig både at være nøjagtig og elegant i sproget. Oversættelsesteorien er derfor vigtig og befriende for oversættere, ikke mindst for dem der stiller høje krav til sig selv (Pedersen 1999:19).

Oversættelse af kapitler fra:

Helle Helles *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand*

Draumsýnin um vandræðalaust líf með karlmanni

eftir Helle Helle

1

Susanne sat í bílnum og sló sjálfa sig í hausinn. Það var Þorláksmessumorgunn. Það snjóaði.

Jólatréð var skreytt. Baðherbergið klárt. Það vantaði bara öndina og möndlugjöfina.

Hún hafði verið fyrsti viðskiptavinurinn í búðinni. En þegar hún stóð við kassann, hafði hún fattað að hún hafði tekið jógapokann með en ekki töskuna sína með peningaveskinu í. Hún hafði hlegið að sjálfri sér. Konan á kassanum hafði hlegið.

– Gleðileg jól, hafði verslunarstjórinn kallað á eftir henni þegar hún fór. – Já en ég kem aftur eftir öndinni, hafði hún svarað.¹

Hún sló sjálfa sig einu sinni enn í höfuðið fyrir þetta svar.

Hún skildi bílinn eftir í gangi fyrir utan² og fór inn til að ná í pening.³ Það var ennþá kyrrð í íbúðinni. Kim var sofandi. Hann hafði farið seint í háttinn. Hún hafði vaknað nokkrum sinnum og heyrt hann bjástra í eldhúsinu.

Hún fór inn í stofuna til að ná í töskuna sína. Hún var undir sófanum.⁴

Síminn hringdi og hún svaraði. Það var Bo frá Nýja Sjálandi. Hann hafði fengið lánaðan farsíma hjá barþjóni. Það var mikill hávaði á bak við hann og eitthvað sem hljómaði eins og spilakassahljóð.

Þau óskuðu hvort öðru gleðilegra jóla. Hún lagði tólið frá sér og fór inn að ná í Kim.

Hann lá á bakinu í rúminu. Augun voru opin og munnsvipur hans var ekki eðlilegur. Hún stóð við fótagaflinn. Hvítt ljósið skein inn um gluggann og á fætur hans. Fæturnir stóðu út undan sænginni.

– Jæja, þú ert vaknaður, sagði hún. – Bo er í símanum. Hann er á einhverjum bar.⁵

Bak við hana⁶ heyrðust spilakassahljóðin úr tólinu inni í stofu og lengra í burtu⁷ í bílnum sem var í gangi úti á götu.

¹ I dette afsnit er der gjort stort brug af "hun havde" og "havde hun" og det vedligeholder jeg i oversættelsen da det er en bestemt fortælle måde. Hele fortællingen er i datid og dette er en slags datidsfortælling i selve fortællingen. Dette vedligeholder jeg mere eller mindre igennem hele oversættelsen.

² På dansk lader man bilen stå "foran døren" men på islandsk står den "udenfor". Derfor er "døren" ikke med i min oversættelse, men jeg bruger til gengæld "fyrir utan".

³ Der er muligvis en pointe i at Helle Helle skriver "sine penge". Men det er meget unaturligt på islandsk at sige "peningana sína" (sine penge) medmindre det tidligere er fremkommet at der muligvis kunne være tale om en andens penge. På islandsk taler man generelt ubestemt om penge.

⁴ Almindelige fejl i oversættelse fra de nordiske sprog er at oversætte på den måde at tingene "ligger" de forskellige steder. Det er ikke noget underligt ved den vending på dansk men på islandsk så "er" tingene et eller andet sted. Noget "er" f.eks. under sofaen.

⁵ På islandsk ville det lyde underligt at sige "han er á bar" og derfor tilføjer jeg "einhverjum".

⁶ Her synes jeg det fungerer bedre at sige "bak við hana" i stedet for kun at sige "bak við".

- Hugsa sér, ég tók jógapokann minn með í búðina, sagði hún.
Hún stóð kyrr. Hún dró sængina yfir fætur hans⁸. Þeir voru kaldir og skrítnir viðkomu.⁹
– Kim, sagði hún, en það var ekkert líf í honum lengur, hann andaði ekki.

2

En fyrst var nóvember og það rigndi.

Það rigndi og rigndi. Það var laugardagsmorgunn.

– Þetta er nú meiri fjandans rigningin¹⁰, sagði hún.

Hún stóð við eldhúsgluggann í baðslopp. Kim var hafði farið í bakaríð¹¹, hann saug upp í nefið frammi í forstofu. Svo kom hann inn og lagði eitthvað þungt á borðið fyrir aftan hana.

– Ég bara skil ekki hvaðan allt þetta vatn kemur, sagði hún.

Hún snéri sér að honum. Hann tók rúnnstykkin upp úr blautum pokanum. Það var múrsteinn á eldhúsbordinu.

– Hvað er þetta? sagði hún.

– Þetta er múrsteinn, sagði hann. – Við getum notað hann sem hurðarstoppara á sumrin.

– Hvar var hann?

– Úti á götu. Hann hefur líklega dottið af einhverjum¹² farmi.

– Aftan af vagni þá?

– Já, já, eins og þú vilt. Fáum okkur kaffisopa.¹³

Þau fengu sér sæti. Susanne tók múrsteininn upp og setti hann aftur niður.

– Djöfull er hann þungur, sagði hún.¹⁴

Þau drukku kaffi og borðuðu rúnnstykki.

– Hvernig stendur á því að þú ert farin að blóta svona mikið? sagði hann.

– Geri ég það? Nei ég geri það ekkert, sagði hún.¹⁵

⁷ I stedet for at oversætte direkte og skrive "bak við þetta hljóð", som virker unaturligt på islandsk, bruger jeg "lengra í burtu" (længere væk).

⁸ Her udelader jeg "niður" fordi det ville næsten være den samme betydning to gange, dvs. "ned" og "over". "Yfir" er nok her.

⁹ Her fungerer ikke at bruge den rigtige betydning af "forkerte" - "vitlausir/rangir" så i stedet skrev jeg at fødderne var "skrítna viðkomu" dvs. "underlige at røre" og tilføjer dermed ordet "røre". Det at fødderne er kolde tilkendegiver at hun har rørt dem og derfor mener jeg det er i orden at tilføje ordet.

¹⁰ På islandsk taler man ikke om "rigningarveður" (regnvæjr) men man taler bare om "rigning".

¹¹ Man taler ikke om "morgenbrød" - "morgunbrauð" på islandsk og derfor valgte jeg at "sende" ham til bageren.

¹² Her passer det bedre at tilføje "einhverjum" fordi man på islandsk ikke har den bestemte form som på dansk.

¹³ Her er der allerede et lille fjendskab i replikken og "kald det hvad du vil" bliver til "eins og þú vilt" (ligesom du vil).

"Noget kaffe" laver jeg om til "en kaffeslurk" som man ikke kan kalde det på dansk, men som man almindeligvis gør på islandsk.

¹⁴ Her oversætter jeg "sgu" som "djöfull" for at få det til at passe med det som kommer bagefter, mht. bandeord. På islandsk har vi ikke et tilsvarende bandeord som kan indsættest i nærmest alle sætninger. Det islandske "sko" er nemlig ikke et bandeord i islandsk sprogbrug. Det bruges henholdsvis til at lægge tryk på noget, ligesom i dansk, som anerkendelse, for at gøre opmærksom på noget og som tøven – en slags gambit eller udfyldningsord (Snara vefbókasafn – www.snara.is).

Hún lagði kaffibollann¹⁶ ofan á múrsteininn. Hún leit á bollann. Hún setti bollann aftur á borðið.

– Það hljómar skringilega þegar þú blótar, sagði hann. – Þú kannt ekki að blóta rétt.

– Ég blóta nú örugglega bara eins og fólk blótar.

– Nei.

– Jæja.¹⁷

Nú dundi regnið á rúðunum. Það var varla hægt að heyra í umferðinni við umferðarljósinn.

– Ég þarf sko¹⁸ að nota regnhlífina í dag, sagði hún.

– Þú getur bara tekið hana. Hún er inní skáp.

– Ég fann hana ekki í gær.

– Hún er í neðstu hillunni.¹⁹

Hann stóð upp með mylsnu á peysunni og sótti regnhlífina. Hann setti hana á borðið fyrir framan

hana:

Hérna. – Hér er hún. Góða ferð.²⁰

Hún hallaði sér aftur í stólnum. Hún leit niður á borðið. Leit út. Regnhlíf og múrsteinn, það erum við í hnotskurn, hugsaði hún.

3

Hún ætlaði að hitta Ester í verslunarmiðstöðinni. Hún hafði sett regnhlífina á gólfíð, undir sætið. Við hliðina á stígvélunum hennar hafði myndast lífill vatnspollur. Í hvert skipti sem lestin²¹ hemlaði, færðist pollurinn til.²²

Stígvélin voru ný. Þau þrengdu að.²³ Hún var að ganga þau til. Þetta voru svört leðurstígvél. Rendur höfðu þegar myndast í kringum ökkilana og á tánum. Það var út af rigningunni. Hún spýtti á vísifingurinn og nuddaði með honum annað stígvélið.

¹⁵ Her laver jeg lidt om i overensstemmelse med islandsk sprogbrug. I stedet for "er jeg det" bruger jeg "geri ég það" (gør jeg det).

¹⁶ Her får "sin" ikke lov at komme med i oversættelsen. Hun satte koppen, men ikke "sin kop". Det lyder bedre på islandsk.

¹⁷ Her bruger jeg "jæja" for "ná" eller "nú". Det kan være lidt vanskeligt at finde en passende oversættelse af "ná", der er mange ord på islandsk, der kan komme i stedet for det danske "ná".

¹⁸ Her tilføjer jeg et "sko". På islandsk tyder det på en mere irritation end hvis jeg ikke havde brugt "sko". Derfor er det bedre i overensstemmelse med teksten, irritation i replikkerne.

¹⁹ Her kommer igen eksemplet med forskel mellem dansk og islandsk; noget "ligger" et sted på dansk og noget "er" et sted på islandsk. Jeg tilføjer bestemt artikel "í neðstu hillunni" i stedet for "í neðstu hillu". Det lyder mere rigtigt at bruge den bestemte artikel her.

²⁰ Her er der ironi i replikken. Kim ønsker hende faktisk ikke en god tur. Han er lige kommet ind fra det dårlige vejr og siger "god tur" med ironisk tone kunne man forestille sig. Da man normalt ikke siger "góða ferð" (god tur) under disse omstændigheder på islandsk vil jeg bruge det i håb om at læserne opfatter ironien i det. Det kan være svært at få ironien frem og nogle gange kan man få den frem vha. gåseøjne selvom det næppe er en god løsning.

²¹ "S-tog" oversætter jeg blot som "lest" (tog), fordi jeg mener ikke det har nogen betydning for islandske læsere om der er tale om et s-tog eller et andet slags tog, for der sikkert er mange der ikke kender forskel på de forskellige tog.

²² "Færðist pollurinn til" i stedet for "færði pollurinn sig" fordi det fungerer ikke på islandsk. En vandpyt kan ikke selv flytte sig på islandsk, der er noget andet der gør at den flyttes.

²³ Jeg bruger "þrengdu að" (strammede) fordi man næsten ikke kan sige andet på islandsk; "nudduðust" giver f.eks. ikke helt den rigtige betydning.

Á móti sat kona. Hún saug á sér varirnar.²⁴ Konan horfði stöðugt á hana. Susanne horfði ekki á konuna. Hún horfði til skiptis niður á stígvélin sín²⁵ og á ákveðinn stað bak við konuna. Konan var í köflóttri peysu. Hún hallaði sér að Susanne.

– Þú nærð þessu af með mjólk, sagði hún.

– Mhmm²⁶ sagði Susanne.

– Þú þarft bara að nudda með smá bómullarhnoðra sem þú hefur dýft í mjólk. Þá nærðu þessu af. Konan hallaði sér alveg að henni. Susanne fann lyktina út úr henni. Kæfulykt.²⁷

– Eru þau ný? sagði konan.²⁸

– Neeihh.

– Nú. Þau líta út fyrir að vera það.

Svo kom maður inn í vagninn til að athuga miðana. Konan átti mánaðarkort, sem hún með útréttri hendi beindi upp í loftið. Þannig sat hún áfram þrátt fyrir að eftirlitsmaðurinn hefði kinkað kolli til hennar og væri farinn fram hjá.

– Ætlarðu að fara að versla? sagði hún og brosti til Susanne.

– Nei. Það ætla ég ekki að gera.

– Ég er að fara að hitta son minn og tengdadóttur, sagði konan. – Heima hjá foreldrum hennar.

Sonur minn og konan hans búa nefnilega í Ameríku²⁹, get ég sagt þér. En núna eru þau í fríi og gista hjá foreldrum hennar.³⁰ Svo þau buðu mér að koma, það var nú sætt af þeim. Ég hef líka heimsótt þau til Ameríku. Það var stórkostleg upplifun. Þau búa í Texas.

Hún bar það fram *Texas*.

– Sonur minn vinnur við mjólkurframleiðslu. Nú veltir þú eflaust fyrir þér hvort það séu nokkuð til mjólkurbú í Texas?

Susanne sagði ekkert.

– Ameríka er náttúrulega þekktust fyrir stóru nautasteikurnar. Hugsa sér, þau fóru með mig³¹ á veitingastað, og það einn af þeim bestu í öllu ríkinu.³² Svo gat maður fengið allt að tólfhundrað gramma steik. Hvað finnst þér um það?³³ En ég fékk nú bara eina uppá tvöhundrað og fimmtíu grömm. Sonur minn fékk sér áttahundrað gramma steik. Úff, sú var stór. En hann hefur nú alltaf verið svo hrifinn af kjöti. Þau eiga

²⁴ Her deler jeg en sætning i to. Det lyder ikke godt i én sætning: "Á móti sat kona og saug á sér varirnar".

²⁵ Jeg tilføjer "niður", idet jeg synes det passer bedre at have det med.

²⁶ Her indsætter jeg "Mhmm" i stedet for "ná" og tilføjer spørgsmålstegn. Grunden til dette er at ved at Susanne siger "ná" udtrykker hun, at hun egentlig er ret ligeglad med det som konen siger. Jeg kunne have brugt "nú jæja", men det udtrykker evt. interesse hos Susanne, så det fungerer ikke i sammenhængen.

²⁷ På islandsk taler man ikke om "ånden" men om lugten fra ens mund. Derfor er det ikke muligt at tale om at ånden lugtede af leverpostej. Jeg skriver derfor at "hun kunne lugte 'lugten' fra hendes mund" og skriver så "leverpostejslugt".

²⁸ Her ville jeg mene det var mere normalt at skrive "spurði konan" idet det kommer lige efter et spørgsmål, men det er nok bevidst forfatteren skriver sådan, fordi nogle steder skriver hun "spurði hún" og andre steder "sagði hún" selvom der i begge tilfælde er tale om et spørgsmål lige inden.

²⁹ Her udelader jeg "til dagligt". Grunden til dette er at det lyder forkert på islandsk at tale om at bo et eller andet sted til dagligt. Folk bor der hvor de bor og tager de andre steder henne er de på besøg.

³⁰ På islandsk taler man ikke om at "holde" fri, men at "have" fri eller "vera í fríi". Derfor bliver min oversættelse: "í fríi og gista hjá foreldrum hennar" i stedet for "að halda frí hjá foreldrum hennar".

³¹ Her bruger jeg den mere islandske formulering: "fóru með mig" i stedet for "tóku mig með á".

³² Her formoder jeg at der er tale om i delstaten Texas, men ikke i hele landet.

³³ Jeg bruger "hvað finnst þér um það" men kunne også bruge "toppaðu þetta". Her er det lidt højrovet, kvinden synes det er meget flot men Susanne synes ikke helt det samme.

náttúrulega engin börn, það er þeirra mesta ólán. Þú veist vel að gleði og sorg haldast í hendur eins og maður segir. Ekki satt. Það veistu vel. Er það ekki? En þau hafa það gott. Þau kvarta aldrei. Þá myndu þau nú líka vera hálfgerðir aumingjar.

Hún klemmdi saman vörnum og kinkaði kolli.³⁴

– Hann er með meira en milljón á ári, hvíslaði hún. – Þá meina ég, *million dollars*³⁵. Það var nánast hann sem fann upp mínarinið.³⁶

Hún bar það fram *dollas*.

– Er það ekki mjög gömul uppfinning? sagði Susanne.

– Ég er þögul sem gröfin³⁷, sagði konan. Hún brosti. Hún setti mánaðarkortið varlega niður í töskuna sína og spennti greipar í skauti sér.

– Þarna fékkstu eitthvað að hugsa um, sagði hún. Hún nikkaði í átt að stígvélunum.

– Mundu eftir þessu með mjólkina. Það er nokkuð sem ég veit fyrir víst.³⁸

4

Tveimur árum áður vann Susanne á spítalanum.

Til að byrja með sá hún um þrif. Hún átti að mæta klukkan sex. Þau skiptu um fót í kjallaraherberginu³⁹. Hún var ekki hrifin af því að vera í sokkabuxum innan undir sloppnum, en það var nauðsynlegt á köldum vetrarmánuðum. Þau gátu líka fengið ullartreyju úr skápnum.

Hún sótti hreingerningavagninn í herbergið við hliðina, athugaði hvað vantaði á vagninn og fyllti á hann. Það var frekar auðvelt að þekkja sinn vagn. Einhver utanaðkomandi hefði ekki getað séð mun á þeim. Í grunninn voru vagnarnir eins, en það var til dæmis mismunandi hvernig hver og einn⁴⁰ hengdi gúmmíhanskana á þá. Það var hægt að leggja þá yfir fötubrúnina eða á skaftið á annars vegar skúringamoppunni og hins vegar þurrmoppunni. Það var líka hægt að setja þá í körfuna á allan mögulegan máta.

Flestir snéru gúmmíhönskunum á röngunni. Það var eitt af því fyrsta sem hún hafði lært. Þetta var ákveðin tækni sem allir notuðu. Ef gúmmíhanski var orðinn blautur að innan, var honum snúið á rönguna til hálf, þannig að fingurnir væru ekki alveg viðsnúnir, hanskin klemmdur saman og haldið um úlnliðinn og honum sveiflað til og frá í loftinu þar til nógu mikið loft hafði komist inn í fingurna til að hanskin yrði alveg

³⁴ Þá íslensk virker den direkte oversættelse ikke: "snéri vörnum inn á við".

³⁵ Jeg besluttede mig for at indsætte "million dollars" på engelsk for at få det til at passe med det som kommer bagefter angående udtalelsen af dollars. På islandsk er dollars nemlig "dollarar" og det ville ikke give mening i forhold til hendes udtale af ordet.

³⁶ Minarin er medicin.

³⁷ Her bruger jeg et islandsk idiom i stedet for det danske: "min mund er lukket med syv segl".

³⁸ I den danske tekst står der "véd", som jeg forstår som en slags understregning af at hun virkelig véd det og har erfaring med det selv. Derfor vælger jeg at tilføje "fyrir víst" som tilkendegiver at hun har prøvet det selv og er 100% sikker på at det virker. Her mener jeg ikke der kan være tale om at tykket lægges på véd for at markere at der er tale om et verbum (og ikke en præposition), fordi i denne sammenhæng kunne man umuligt tage fejl og tro at der var tale om en præposition selvom der kun stod "ved".

³⁹ Jeg tilføjer bestemt artikel her fordi det passer bedre at tale om et bestemt kælderrum.

⁴⁰ Her bruger jeg "hver og einn" i stedet for „maður“ (man) fordi det lyder bedre på islandsk. På islandsk er brug af man "maður" ikke brugt i så høj grad som på dansk. Det kan godt fungere på islandsk, men mere i talesprog end skriftsprog.

úthverfur. Svo var hann hengdur til þerris á vagninum. Aðferðin var svo hin sama þegar nota átti hanskan aftur.⁴¹

Susanne þekkti vagninn sinn á gúmmihönskunum og dældaðri skúringafötunni. Þegar hún var nýbyrjuð⁴² hafði forstöðukonan⁴³ kvartað yfir þessari fötu. Þau höfðu átt að ryksuga sófann í setustofunni og forstöðukonan hafði líka tuðað eitthvað vegna þess að ryksugan var rykfallin. Síðan þá hugsaði Susanne undantekningarlaust um þetta þegar hún sá ryksugu.

Setustofan var auðveldust. Það var nánast aldrei neinn þar á morgnanna. Maður tæmdi öskubakkana, setti tímaritin á sinn stað, þurrkaði af borðum og stólum. Gerði setustofuna hreina og snyrtilega.

Svo voru það sjúkrastofurnar,⁴⁴ þær voru erfiðastar. Þarna lá manneskja og grét. Þarna kom hún með blautu tuskuna sína og moppuna með langa skaftinu. Hún átti að passa upp á að rekast ekki í vatnsglós og blómvendi svo þeir dyttu niður af náttborðunum. Hún mátti færa persónulega muni þeirra til, til að þurrka af. Inni á stofunum var lykt af efnablöndum og andfýlu. Sjúklingarnir virtu hana fyrir sér.

Klósettin og baðherbergin voru það versta. Hún var hrædd um að rekast á kjötstykki. Það kom til vegna þess að hún hafði einu sinni fundið kjötstykki⁴⁵ undir einum vaskinum.⁴⁶ Það hafði verið gulleitt og minnt á samanherptan enda á pulsu. Hún setti alltaf dágóðan slatta af sóttþreinsandi efni í klósettin og út um allt. Þá kom hreingerningalykt.⁴⁷ Það var oft blóð á gólfinu, en það hafði svo sem engin áhrif á hana, bara ef það var ekki of mikið af því.

Löngu gangarnir voru leiðinlegastir. Maður dró þurrmoppuna í eins konar láréttar áttur. Allir beittu moppunum eins. Hún reiknaði með að það væri til regla um hvernig ætti að beita þurrmoppunum. Af og til var rúmunum⁴⁸ ýtt út á gangana svo þau yrðu þrífín og það var það versta af öllu því maður tók ekki eftir rúmunum fyrr en maður var alveg að klára, eða hélt að maður væri búinn. Það þurfti að þvo og skrúbba rúmin. Maður átti það til að vera fljótþær og þrifa ekki nógu vel⁴⁹. Hjúkrunarkonur og lækna og annað starfsfólk gekk fram og til baka á göngunum og gjóuðu augunum niður á .

⁴¹ Dette afsnit har jeg omskrevet fuldstændig. I stedet for at forsøge en oversættelse fra dansk besluttede jeg mig for at formulere en forklaring af 'det der foregår' på islandsk. Fjernede også "man" her, som jeg også forsøger at gøre igennem hele oversættelsen.

⁴² I stedet for "da hun blev lært op" har jeg brugt "nýbyrjuð". På islandsk har man ikke et godt tilsvarende udtryk som "at blive lært op".

⁴³ Senere ser man at lederen er en kvindelig leder, derfor vælger jeg at bruge det islandske ord "forststöðukona" i stedet for "yfirmaður".

⁴⁴ Her er der tale om patienternes stuer. Her, den første gang de bliver nævnt bruger jeg ordet "sjúkrastofur" men de andre gange bruger jeg "stofurnar" (stuerne).

⁴⁵ I den danske tekst er der tale om at hun engang havde fundet "et" stykke kød, men på islandsk virker det forkert hvis man sætter en ubestemt artikel eller et et-tal foran. Selve ordet er bare i ental som tyder på at der er tale om et stykke men ikke flere.

⁴⁶ I den danske tekst er det her tydeligt at der er tale om en eller anden håndvask, men ikke nogen bestemt. I oversættelsen bruger jeg derfor "einum vaskinum" som betyder 'en af vaskene'.

⁴⁷ I originalteksten står der: "det lugtede rent". Det kan både betyde at der var blevet gjort rent og derfor lugtede rent, men det kan også betyde at siden det lugtede af rengøringsmidler kunne man tro at der var blevet gjort rent. Det er vanskeligt at oversætte til islandsk uden at tolke fordi vi ikke har det udtryk på islandsk. Derfor oversætter jeg det med "þá kom hreingerningalykt".

⁴⁸ Her synes jeg det passer bedre at bruge flertalsformen med bestemt artikel; "rúmunum".

⁴⁹ I stedet for at bruge den direkte oversættelse af at sjuske – "óvandvirkur" mener jeg det giver rigtigere betydning at bruge "fljótþær og þrifa ekki nógu vel".

Hún komst aldrei að því af hverju það kallaðist skolherbergi. Hún gerði ráð fyrir að það væri vegna þess að þarna væru bekkenin þvegin.

Einn daginn kom Ester fyrir tilviljun inn í skolherbergið á fæðingardeildinni og sá fylgju á vog. Hún vó fimm hundrað og fimmtíu grömm. Ester sagði frá fylgjinni þegar⁵⁰ þær sátu saman í smá pásu á svölunum á þriðju hæð.

Sólin skein, það skrífaði í fyrstu grænu laufblöðunum. Þær töluðu líka um einn sjúklinganna, gamlan mann að nafni Lungholm, sem oft sat og las inni í setustofunni. Ester hafði talað við hann. Hann hafði veifað henni að koma til sín þá um morguninn, kynnt sig sem rithöfund og heimtað að fá bolla af extra sterku kaffi.⁵¹ Ester hafði rifist við matráðskonuna á deildinni til að fá hana til að hella upp á kaffi; það hafði farið verulega langur tími í þetta rifildi.

– Þú veist ekki einu sinni hvort það er rétt að hann sé rithöfundur, hafði matráðskonan hrópað. Að lokum lét hún undan,⁵² en þegar kaffið var loksins runnið í gegn, svart og súrt lyktandi,⁵³ og Ester fór með það niður í setustofu, þá var Lungholm farinn inn að leggja sig. Hann hafði gleymt bókinni sinni á borðinu, og Ester hafði aðeins litið í hana. Hún hafði verið á þýsku.

Þegar Susanne fór aftur á sína deild, velti hún fyrir sér, hvort það gæti verið satt að Lungholm væri rithöfundur og hvort fylgja gæti vegið í kringum fimm hundrað og fimmtíu grömm. Um kvöldið fletti hún hvoru tveggja upp, og þetta passaði. Lungholm hafði skrifað mörg greinasöfn og eina skáldsögu fyrir mörgum áratugum. Samt sem áður vildi hún ekki reyna að ná sambandi við hann. Hún kærði sig ekki um að hann vildi fá sérmeðferð varðandi kaffið. Þar að auki skipti það heldur ekki máli hvað hún vildi eða vildi ekki. Morguninn eftir, þegar hún fór niður til að fara í pásu með Ester, var Lungholm dáinn og búið að fara með hann í kapelluna. Ester vissi ekki hvað hafði verið að honum.

Susanne fékk stöðuhækkun og var nú orðin matráðskona og átti ekki að mæta fyrr en hálf sjö.

Hún fór að mála sig aðeins meira. Þegar hún hafði skipt um föt í kjallaranum, stóð hún fyrir framan spegilinn og setti á sig varalit. Hún setti hann snögg og svipbrigðalaust á sig til að forðast athugasemdir frá hinum. Það var ekki ætlun hennar að virka sjálfumglöð. Það var bara ein önnur sem notaði varalit, en hún var aftur á móti alltof feit, svo það náði að vega upp á móti.

Nú var hún ábyrg fyrir matnum á heilli deild, að minnsta kosti fyrir því, að lokin af stálbökkunum væru tekin af, þegar þeir komu úr aðaleldhúsinu fyrir hádegismatinn. Hún skrifaði matseðilinn með olíutússi á töfluna fyrir utan eldhúsdyrnar. Klippi kartöflurnar út úr loftþéttum pakkningunum og skellti þeim í sjóðandi vatn. Það átti bara að hita þær. Hún bar rifsberjahlaupið fram í glerskálum þegar það var svikinn héri í matinn.⁵⁴ Allt var sett á matarvagninn. Matarvagninum ýtti hún svo út á ganginn. Tvær hjúkrunarkonur komu stökkvandi hvor úr sinni áttinni og gengu áfram með vagninn. Þær byrjuðu á innstu stofunni. Einn sjúklingur á mann. Susanne stóð í eldhúsdyrnunum og fylgdist með. Þær þeystust inn og út úr stofunum með matarbakka

⁵⁰ Jeg bruger "þegar" i stedet for „á meðan“ (mens) da det første fungerer bedre på islandsk.

⁵¹ Formuleringen "at fá ngt. serveret" bruger man ikke på islandsk og derfor har jeg taget det ud og kun brugt "að fá" (at fá).

⁵² "Bøje sig" betyder både "að gefa sig" og "að láta undan".

⁵³ På islandsk taler man normalt ikke om "súrt lyktandi" (surtlugtende) kaffe, snarere stærkt lugtende, men da man heller ikke plejer at tale om surt lugtende kaffe på dansk har jeg valgt ikke at lave om på det.

⁵⁴ Her tilføjer jeg "í matinn". Hvis det ikke er med fungerer sætningen ikke optimalt.

og tóm glöð sem átti að fylla á. Það heyrðust endalausir skellir þegar borðplöturnar á náttborðunum voru settar niður. Bestu sjúklingarnir tóku sjálfir matarbakkana sína með inn á setustofu og borðuðu þar.

Einu sinni var steikt lifur í hádegismatinn. Lifrin var á fati, í þykkum sneiðum. Þegar Ester kom upp til að fara í matarhlé, tók hún stærstu sneiðina af fatinu og vafði henni að hálfu inn í servíettu. Hún settist við borðið og borðaði. Hún færði servíettuna eftir því sem hún borðaði meira af lifrinni. Lifur með handfangi, hugsaði Susanne. Svo opnuðust dyrnar og í dyragættinni stóð hjúkrunarkona og bað um meiri lauk. Bak við hjúkrunarkonuna var náföllum⁵⁵ sjúklingi rúllað af stað. Sjúklingurinn leit inn og lyfti upp höndinni. Ester vinkaði á móti með lifrarsneiðinni.

Síðar komu þrjár aðrar hjúkrunarkonur inn í eldhúsið til að blanda djús. Susanne var að þrifa vaskinn. Ein þeirra, hávaxin kona, sem þær kölluðu Petersen, stillti sér upp með bakið að ísskápnum og lyfti upp sloppnum sínum. Hún var með tvö stór sár á hnjánum⁵⁶.

- Hvað er þetta? sagði ein þeirra.
- Ég var að skúra heima í gær, sagði Petersen.
- Hvað segirðu⁵⁷, ertu á hnjánum þegar þú skúrar? sagði hin.
- Annars verður gólfíð ekki nógu hreint⁵⁸, sagði Petersen.

Susanne hugsaði um allar moppurnar og þurmmoppurnar sem fylgdu⁵⁹ ræstingavögnunum á spítalanum og um ergónómíska⁶⁰ gólfskrúbbinn sem hún kunni ekki að stilla.⁶¹ Þegar hún var búin að vinna hugsaði hún um hnén á Petersen og aftur þegar hún fór niður til að skipta um föt, og þegar hún hjólaði yfir bílastæðið. Hún mundi ekki hvenær hún hafði skúrað síðast heima hjá sér. Í raun hafði hún kannski aldrei gert það.

Svo var önnur hjúkrunarkona sem hét Magrethe. Það hafði eitthvað gerst í hennar fortíð. Hún var mjög spengileg. Hjúkrunarkonurnar ræddu af og til inni í eldhúsinu, í hvað þær ætluðu að nýta frítímamann sinn. Magrethe hlustaði fremur en að tala.⁶² Svo snéri Petersen sér í áttina að henni.

- Hvað með þig? sagði hún. – Ætlar þú heim að sulta?
- Ég ætla að leggja mig í hádeginu, sagði Magrethe.
- Æ, mér finnst ekkert vit í því að sofa um miðjan dag, sagði ein hjúkrunarkonan.
- Það er rétt hjá þér, sagði Petersen.

⁵⁵ Det danske ord er "gusten" og den islandske betydning faktisk "gráfödur" men jeg vil hellere bruge "náfödur" i denne sammenhæng.

⁵⁶ På islandsk taler man ikke om "á miðjum hnjánum" (midt på knæerne) og derfor har jeg taget "miðjum" ud.

⁵⁷ "Nei" passer ikke ikke godt nok her så jeg bruger "hvað segirðu" i stedet.

⁵⁸ Her laver jeg lidt om, tilføjer "gólfíð" og bruger "nógu hreint" i stedet for "almennilega hreint".

⁵⁹ På islandsk har man ikke noget udtryk i stedet for "kørte rundt i vognene". Her bruger jeg derfor "fylgdu ræstingavögnunum" som betyder at de "hører til vognene".

⁶⁰ Her blev jeg nødt til at islandisere ordet ergonomisk. Dette ord findes ikke på islandsk til denne her sammenhæng og det ville være alt for langt at forklare i selve teksten. Derfor valgte jeg at tilpasse ordet islandsk grammatik. Jeg fandt også ud af at firmaet Marel har brugt ordet "ergónómískur".

⁶¹ Her har jeg udeladt "í skápnum". Det var svært at få det til at passe ind i sætningen på en tilfredsstillende måde. Det har ingen betydning for forståelsen at det ikke kommer med.

⁶² Her oversætter jeg ikke direkte, som ellers ville være "hlustaði meira en hún talaði".

- Það er nú frekar það að það er svo erfitt að vakna aftur, sagði önnur.
- Ég drekk alltaf lítra af vatni áður en ég legg mig, sagði Magrethe. – Þá vakna ég nefnilega eftir 45 mínútur og þarf að pissa.
- Er það? Það er sniðugt, sagði ein þeirra.⁶³
- En er það alveg öruggt? sagði Petersen, og Magrethe sagði svo vera.

Susanne spurði Ester hversu oft hún skúraði heima hjá sér.

- Það geri ég sko⁶⁴ aldrei, sagði Ester. – Það er teppi á gólfunum.⁶⁵
- Líka í eldhúsinu?
- Neeei. Þar er svona korkur.
- Þarf ekki að skúra hann?
- Það held ég ekki.
- En ef gólfíð verður skítugt?
- Það verður nú aldrei skítugt. Við eldum fjandakornið⁶⁶ aldrei.
- Æi já, alveg rétt.

Svona var útsýnið frá eldhúsinu: grasflötur og lítill birkilundur. Bílastæði. Gula byggingin bak við. Læknar og hjúkrunarfræðingar og annað starfsfólk á vappi í sloppum um hádegisbilið. Mötuneytið var alveg hinum megin við sjoppuna. Það voru margir fuglar á grasflötinni. Til dæmis þessir stóru svörtu sem spígspora. Hrafnar. Eða bláhragnar. Margir gráspörvar.

Hún sat við borðið og borðaði. Fjórar hálfar rúgbrauðsneiðar með kartöflum og lauk.⁶⁷ Kim smurði nestið handa henni.

5

Ester var líka boðið að verða matráðskona en hún vildi það ekki. Það var meiri fjölbreytni í að vinna á mismunandi deildum, fannst henni.

Einn morguninn átti hún að þrifa á stofu með smithættu. Þar inni lá ung stúlka. Ester fékk ekki að vita hvað var að stúlkunni. En hún átti að setja á sig maska⁶⁸ áður en hún rúllaði vagninum inn á stofuna. Það var dregið fyrir gluggann. Stúlkan var alveg falin undir sænginni. Á náttborðinu var appelsínflaska. Ekki var búið

⁶³ Jeg bruger "er það" i stedet for "gerirðu það" fordi det er mere islandsk. I samme linje tilføjer jeg "þeirra" dvs. "ein þeirra" men ikke kun „ein“ fordi sådan siger man ikke på islandsk.

⁶⁴ Her bruger jeg det islandske "sko" i stedet for "sgu" selvom det ikke er et bandeord på islandsk. Her er det Ester som taler og bandeordene er ikke ligeså vigtige som hvis det havde været Susanne som taler fordi Kim havde klaget over, hvor meget hun bander. "Sko" kan dog ikke fungere i stedet for "sgu" hver gang.

⁶⁵ I stedet for at skrive "við erum með gólfteppi", hvilket lyder meget dansk skriver jeg "það er teppi á gólfunum" (der er tæppe på gulvene).

⁶⁶ Her er der også brug af det danske "sgu", men jeg indsætter et islandsk bandeord "fjandakornið" i stedet.

⁶⁷ Her er det højst sandsynligt tale om fire halve rugbrødsskiver og det indsætter jeg i oversættelsen i stedet for kun at tale om „fjóra helminga“.

⁶⁸ Læknagríma – lægemaske.

að drekka neitt af henni. Ester hreyfði sig hægt og varlega. Hún þurrkaði af vaskinum. Hann var ónotaður. Það var heldur ekkert í ruslafötunni.

Ester varð hrædd um að stúlkan væri dáin. Það heyrðist ekki múkk inni á stofunni. Ekki heyrðist andardráttur, ekki nein hreyfing. Ester stóð örlítið frá rúminu. Hún hélt á þurrmoppunni í annarri höndinni. Hún sagðist hafa fundið hjartað í sér slá. Henni fannst næstum eins og hún gæti *heyrt* það. Hún lagði hina⁶⁹ höndina yfir brjóstkassann. Dró andann djúpt í gegnum maskann. Og aftur. Svo varð hún hrædd um að hún hefði andað sýktu lofti að sér niður í lungun. Hún vildi losa sig við loftið aftur. Hún blés frá sér. Tæmdi lungun algjörlega með stút á vörunum svo það heyrðist hljóð líkt og hún væri að hvæsa.

Svo varð hljótt inni á stofunni. Ester hreyfði sig ekki. Stúlkan í rúminu hreyfði sig ekki.

Ester flýtti sér að þurrmoppa inni á stofunni.

Hún henti hreina handklæðinu í óhreinatauskörfuna.

Setti nýjan bunka af pappírþurrkum í boxið.

Sá sjálfa sig með maska í speglinum.

Brá við þá sýn. Hún var sveitt.

Hún stóð kyrr. Hún fann svitadropa leka niður kinnina.⁷⁰

– Af hverju másarðu svona? spurði stúlkan í rúminu með djúpri röddu.

Ester var brugðið, hún herptist saman og gaf frá sér hávært hljóð. Svo reisti hún sig við.

– Mása? sagði Ester í gegnum maskann. Það hljómaði eins og hún væri að spila á greiðu.

– Ég mása ekkert.

Hún flýtti sér að vinda tuskuna og setja þurrmoppuna á sinn stað á vagninum. Hún dró vagninn út af stofunni og fór á klósettið. Þvoði hendur og handleggi vandlega og tók maskann af sér. Undir eyrunum sást far eftir hann.

– Þetta er nú meira helvítis skítastarfið sem maður er í, sagði Ester. Hún varð að fá sér einn kaffibolla til að hressa sig við⁷¹. Susanne var að ganga frá eftir morgunmatinn. Hún stóð með sveskjuskálina í höndinni.

– Viltu fá eina? sagði hún við Ester og rétti skálina í áttina til hennar.

– Nei. Þær eru nú of líkar því sem þær eiga að stuðla að.

Ester ætlaði aftur á móti að fá sér eina sígarettu. Það var allt í lagi að reykja í eldhúsinu hjá Susanne. En glugginn átti að vera opinn á meðan. Ester kveikti í sígarettunni, tók smók og beindi munninum í átt að opna glugganum. Svo blés hún frá sér. Svona sat hún í smá stund.

– Oj, hver andskotinn, sagði hún svo og hóstaði. – Ég andaði að mér munnfylli af frísku lofti.

Hún hló. Hún var með yfirbit en það fór henni ekkert illa. Hún hallaði sér aftur í stólnum.

– Í dag er léttsaltað nautakjöt með piparrót, sagði hún.

– En þú ætlar nú líklega að borða nestið þitt, ekki satt?

Susanne kinkaði kalli.

⁶⁹ Þá íslensk kan man ikke tale om at en hånd er "laus" (fri). Jeg bruger derfor formen "den ene hånd og den anden hånd".

⁷⁰ Þá íslensk taler man om "kinn" snarere end "hlið andlitsins".

⁷¹ Her mener jeg betydningen af "styrke sig på" simpelthen være "að hressa sig við", så det bruger jeg.

Ester tók sigarettuna af öskubakkanum og fékk sér smók.

– Stelpuasninn gerði mér sko bilt við, sagði hún og blés reyknum út um nefið. – Af hverju ertu alltaf með nesti með þér?

Susanne yppti öxlum:

– Bara af því að Kim útbýr það handa mér.

– Hefur hann ekkert betra að gera?⁷² Hvað gerir hann eiginlega?

– Hann skrifar.

– Nú nú, getur maður lifað af því? sagði Ester, en Susanne náði ekki að svara því Magrethe bankaði og hálf hvíslaði að þeim, að einn sjúklinganna langaði að fá eina rúgbrauðssneið í viðbót. Með engu. Þá stóð Ester upp og sagðist ætla að fara niður og segja Luffe frá stúlkunni sem hún hélt að væri dáin. En að hún ætlaði samt fyrst að skrifa matseðilinn á töfluna fyrir utan dyrnar. Væri það í lagi?

Luffe vann í aðaleldhúsinu. Susanne hafði aldrei komist að því hvað hann gerði þar. Hún hafði bara einu sinni séð aftan á hann niðri á bílastæðinu. Hann beið eftir Ester við bílinn.⁷³ Þau voru búin að vera gift í fjögur ár.

Luffe og Ester borðuðu allar sínar máltíðir á spítalanum. Luffe borðaði í aðaleldhúsinu og Ester stalst til að fá mat í eldhúsinu hjá Susanne. Starfsfólkið mátti í raun ekki borða af mat sjúklinganna. Það voru líka margir sem höfðu alls ekkert lyst á því. Hjúkrunarkonurnar skiptust á að koma með brauð á morgnanna. Ostabakkann fengu þær svo úr eldhúsinu. Það voru aðeins hjúkrunarkonurnar sem máttu fá sér af spítalaostinum. Í hádeginu fóru þær í mötuneytið. Læknarnir gerðu það víst líka. Susanne myndi ekki þekkja neinn þeirra í útliti.

6

Ester hafði tvisvar sinnum misst fóstur⁷⁴ og hversvegna var ekki vitað.

Þau langaði mjög til að eignast börn. Ester sagði frá því að það hefði verið þríhjól í fatahenginu hjá Luffe þegar þau kynntust. Hann hafði einhverntíman fundið það í ruslagámi⁷⁵ og geymt það alveg síðan. Það var mjög furðulegt. Heima hjá sér var Ester nefnilega með rugguhest í fataskápnum og það var svipuð saga að baki. Rugguhesturinn hafði flutt með henni átta sinnum.

– Það er út af einhverju svona sem maður veit að maður passar saman, sagði Ester.

Hún átti ekki í neinum erfiðleikum með að verða ólétt. Hún fékk líka öll einkenni óléttunnar, á háu stigi. Á hverjum morgni alveg frá fyrsta degi, var hún með morgunógleði og borðaði appelsínur og lifrarkæfu út í eitt. Hún þurfti að liggja með hátt undir fótunum og sofa í þrjá tíma um hádegisbilið eftir vinnu.

⁷² Jeg bruger "betra að gera" i stedet for „annað að gera“. Mener det har en stærkere betydning.

⁷³ Her er det lidt det samme som med det danske ord "ligge". Man bruger ikke "ligge" og "stå" på samme måde på islandsk og derfor udelader jeg "stóð"; hann stóð við bílinn og beið → hann beið við bílinn.

⁷⁴ På islandsk skelner man mellem at få en abort og at abortere ufrivilligt ved brug af forskellige ord. Når man aborterer ufrivilligt "mister man fostret" (missa fóstur), men hvis man får en abort hedder det at "fara í fóstureyðingu".

⁷⁵ Det er mere almindeligt at tale om "ruslagám" end bare "gám" på islandsk. Længere fremme i oversættelsen bruger jeg også "sorggámur".

Hún missti fóstrið á áttundu viku í bæði skiptin.

– Ég bara⁷⁶ næ ekki að halda því⁷⁷, sagði hún og leiðrétti sig strax:

– Eða náði.

Hún stóð við eldhúsborðið í sloppnum sínum með aðra höndina á borðinu og með sigarettu í hinni.

– En við höldum áfram að reyna. Ætli það takist ekki næst, sagði hún.

Næsta skipti var daginn eftir.

Ester kom í morgunkaffið hálf tíma seinna en hún var vön. Susanne hafði einmitt verið að velta fyrir sér, hvort Ester gæti verið veik þar sem hún var ekki mætt. En svo stóð hún allt í einu í dyrunum, hvít í framan og skælbrosandi. Hárið á henni var öðruvísi en vanalega. Hún beygði sig fram í dyragættinni.

– Ég er ólétt, hvíslaði hún.

Í fyrstu⁷⁸ hélt Susanne að hún væri að grínast. Ester stóð nefnilega í dyragættinni⁷⁹ og tosaði kinnarnar á sér út. En svo kom hún inn í eldhúsið og lokaði hurðinni varlega á eftir sér og nánast læddist að henni og settist niður. Hún setti hendurnar á lærin og rétti úr sér.

– Ég áttaði mig á því í gærkvöldi, sagði hún. – Örugglega⁸⁰ vegna þess að við höfðum verið að tala um það. Ég fór og keypti þungunarpróf rétt fyrir lokun og svo var það jákvætt. Luffe má ekki vita neitt strax.⁸¹

– Af hverju ekki? sagði Susanne.

Ester hristi hausinn.

– Ekki í þetta skiptið, sagði hún. – Þetta tekur svo á hann.

– Hvenær ætlarðu að segja honum þetta?

– Allavega ekki fyrr en eftir tólfstu viku.

– Þú getur ekkert haldið þessu leyndu svo lengi.

– Auðvitað get ég það.

– Er það ekki rangt?

– Neih. Þetta er bara hans vegna.

Fjórum dögum seinna hafði Ester sagt Luffe frá óléttunni.

– Auðvitað gat ég ekkert þagað, sagði hún. – Það var nú vegna þess að ég hugsaði um það ef eitthvað kæmi uppá. Þá væri slæmt ef hann vissi ekki af þessu.

Hún hafði farið úr hvítu klossunum og labbaði nú um berfætt í eldhúsinu. Susanne sat í sínu sæti og fékk sér eitt mjólkurglas. Það hafði snjóað örlítið en snjórinn var næstum horfinn aftur. Hitastigið var rétt fyrir ofan frostmark, þetta var í lok október í fyrra.

⁷⁶ Som jeg har nævnt før findes der ikke et enkelt bandeord der kan erstatte det danske "sgu". Det kommer an på konteksten. På dansk bliver "sgu" dog almindeligvis også brugt for at lægge tryk på noget.

⁷⁷ Her bruger jeg ental i stedet for flertal, fordi det ikke fungerer godt at bruge flertal på islandsk.

⁷⁸ Det kan være svært at finde en islandsk pendant til det danske ord "umiddelbart", her mener jeg det passer at bruge "i fyrstu".

⁷⁹ Jeg tilføjer "i dyragættinni" for at "stóð" (stod) ikke skal stå alene og dermed gøre sætningen unaturlig på islandsk.

⁸⁰ Det danske ord "sikkert" udtrykker ligesom det islandske ord "örugglega" ikke nogen skråsikkerhed, men mere at noget forholder sig sandsynligvis på en eller anden måde.

⁸¹ Her vælger jeg at bruge det islandske ord "strax" i stedet for "endnu". "Enn sem komið er" kunne gå, men det fungerer til gengæld ikke lige så godt i talesprog som "strax".

– Hann tók náttúrulega líka eftir því að ég fékk mér kríu á hverjum degi eftir vinnu, sagði Ester.

– Mér finnst gott að þú hafir sagt honum þetta, sagði Susanne. – Varð hann ekki glaður?

– Jú, þú getur rétt ímyndað þér.

Ester settist á móti Susanne. Hvítu klossarnir voru úti á miðju gólfi, innskeifir.

– Hann varð líka áhyggjufullur. Hann vill helst að ég taki veikindafrí.

– Hvers vegna?

– Hann heldur að það sé best fyrir mig að liggja bara kyrr.

– Nú já.

– En það er ekki rétt. Ég talaði um það við lækinn síðast. Það breytir engu þó ég vinni.

Ester gramsaði eftir sígarettum í vasanum og kveikti á einni.

– Ég ætla sko ekki að hætta að reykja fyrr en eftir tólftu viku, sagði hún. – Ég hef alls ekki taugar í að hætta núna.

– Eðlilega ekki. Viltu kaffi?

– Nei, oj bara.

Ester hætt að reykja strax í tíundu viku og Luffe fór að sýna sig á deildinni af og til. Hann og Ester stóðu yfir hreingerningurvagninum fyrir framan skolherbergið og hvísluðust á. Það var enginn sem vissi að þau ættu von á barni. Svona opinberlega vissi Susanne það ekki heldur. Hún þurfti að fara í skolherbergið til að ná í sprittflösku og kinkaði kolli til þeirra.

– Daginn, sagði hún. Á jósku. Þrátt fyrir að hún hefði aldrei verið á Jótlandi.

– Daginn, sagði Ester.⁸²

Luffe sagði ekkert. Hann var með aðra höndina í vasanum. Susanne sótti sprittflöskuna og las á miðann alla leið aftur í eldhúsið.

Hún var að sóttþreinsa flísarnar fyrir ofan eldhúsbörðið þegar Ester kom inn til hennar.

– Nú fara þeir aldeilis yfir strikið, sagði Ester og settist.

– Hvernig þá?

– Nú ætlast þeir til að við þrífum rúm niðri í kjallara þegar tími gefst til.

– Ó nei, sagði Susanne.

– Ó jú, sagði Ester. – Luffe var að heyra það.

Hún fann teygju í gluggakistunni. Hún teygði hana milli þumalputta og vísingurs og spilaði á hana.

Hún hélt græjunni upp að eyranu og hlustaði.

– Það kemur tónn, sagði hún.

Svo slengdi hún teygjunni á borðið.

–Ég verð að fá smá rúgbrauð í hádeginu, sagði hún. – Það er soðinn þorskur í dag. Oj bara.

– Þú bara færð þér, sagði Susanne.

Hún þurrkaði hverja einustu flís gaumgæfilega. Tuskan tók engan lit.

⁸² Da man ingen deciderede dialekter har i Island har dette ingen perfekt løsning. Jeg oversætter derfor direkte.

– Það er rosalega mikið að gera hjá Luffe heima við, sagði Ester. – Hann er að gera upp gamla kommóðu. Við ætlum að nota hana fyrir barnaföt. Hún er einn og hálfur metri á hæð.

– Það er aldeilis.

– Og ef eitthvað fer úrskeiðis, þá getum við alltaf notað hana undir handklæði. Hann er alveg eldklár við svona lagað.

– Það hlýtur að vera gott.

– Maður er nú heppinn með svona gæja.

– Það er ekki hægt að segja annað, sagði Susanne.

Það var ekki hægt að lýsa því hvernig Luffe leit út. Það væri erfitt að sjá það fyrir sér. Dag einn stakk Magrethe nefinu inn í eldhúsið.⁸³

– Þessi vinkona þín sem er í þrifunum, sagði hún.

– Vinkona og ekki vinkona⁸⁴, sagði Susanne og sá strax eftir því að hafa orðað þetta svona.

– Vinnur maðurinn hennar niðri í aðaleldhúsinu?

– Já.

– Hvernig lítur hann út?

Susanne hugsaði sig um.

– Það er erfitt að útskýra, sagði hún.

– Er hann frekar stuttur? sagði Magrethe. En svo gekk læknir framhjá og hann varð hún að tala við.

Þegar Ester var komin á þrettánda viku lét hún vita á skrifstofunni. Bráðabirgðadagsetningar voru settar varðandi fæðingarorlofið. Ester var alltaf með dagatal í vasanum. Henni leið vel.

– Mér líður bara helvíti vel, sagði hún.

– Það lítur ekki út fyrir annað, sagði Susanne.

Það sá ekkert á henni ennþá. Magi Esterar var sléttur eins og venjulega. En hún var farin að ýta hreingerningarmagninum á undan sér með annarri hendinni. Með hinni hendinni studdi hún við mjóbakið. Hún var komin í nýja sandala og hún var hætt að ganga í sokkabuxum.

– Maður er algjör ofn, sagði Ester.

Það var í desember í fyrra sem þær sátu í eldhúsinu og borðuðu piparkökur og vanilluhringi, sem Susanne hafði tekið með sér í plastboxi. Kim hafði verið að baka. Það voru fimm dagar í aðfangadagskvöld og fríð hennar Susanne átti að byrja seinna um eftirmiðdaginn. Ester átti að vinna öll jólin. Í staðinn fékk hún frí fyrstu tvær vikurnar í janúar.

– Hver var að baka? Þær eru góðar, sagði Ester og strauk á sér magann.

Hún kíkti í gegnum gatið á einum vanilluhringnum.

– Við bökuðum svona eiginlega bara í sameiningu, sagði Susanne.

⁸³ Þá íslensk talar man om at “stikke næsen ind” hvorimod man på dansk “stikker hovedet ind”.

⁸⁴ Þá dansk siger man “veninde og veninde” men for at få det samme resultat på íslensk siger man “vinkona og ekki vinkona”.

Ester kinkaði kolli.

– Þá tek ég mér tvær strax, sagði hún.

Hún hallaði höfðinu aftur og hló dátt. Axlirnar hristust. Hún þurrkaði sér um augun.

– Je minn, maður er nú bara ekki með sjálfum sér, sagði hún og beit í aðra smáköku.

Ester missti fóstrið annan í jólum.

Það var Petersen sem sagði Susanne frá því eftir jólafríð. Petersen hafði komið inn í eldhúsið til að skoða matseðilinn. Gleraugun hennar voru á nefbroddinum á meðan hún las.

– Steikt flesk og ris a l'amande, sagði hún. – Það var nú meiri hryllingurinn.

– Nú, hvers vegna? sagði Susanne.

Petersen leit á hana yfir gleraugun.

– Það borðar ekki nokkur manneskja með viti⁸⁵ ris a l'amande þriðja janúar.

– Já, nei.

Susanne var að þvo kaffikönnuna undir rennandi vatni. Það var erfitt að ná öllu þessu svarta af.

– Og svo á morgun: Rósaberjasúpa og medisterpalsa. Þetta versnar og versnar. Þú getur lagt hana í edik.

Petersen benti nokkrum sinnum á kaffikönnuna á meðan hún var enn að skoða matseðilinn.

– Það var leitt með vinkonu þína, sagði hún.

– Ester? sagði Susanne.

– Já hún missti fóstrið um jólin.

– Missti Ester?

Petersen rétti gleraugun upp og snéri sér að Susanne.

– Já, á annan í jólum. Henni byrjaði að blæða hérna frammi á gangi.

– Meðan hún var í vinnunni? Hvað gerðist?

– Hún stóð frammi og kallaði á hjálp. Klukkan var rúmlega níu.

Hún leit á úrið sitt og síðan upp í loftið.

– Hún vildi sjálf þrífa upp eftir sig, en hún var stoppuð af. Meira veit ég ekki. Jú, hún lá á A1 í einn eða tvo daga.

Vatnið rann enn. Petersen hallaði sér fram og skrúfaði fyrir vatnið.

– Það var ekki nógu gott, sagði hún. – Þetta er hræðilegt fyrir hana. Jæja.

Hún snéri sér við og fór. Susanne stóð áfram við eldhúsbordið. Síðan opnaði hún dyrnar og leit beggja vegna eftir ganginum, Hún labbaði að setustofunni og leit út um gluggann. Rétt áður en hún fór aftur inn í eldhús, sá hún að Petersen hafði skrifað matseðilinn á töfluna. Skrifin var smágerð og ferköntuð.

»Steikt flesk og ris alement«, stóð á töflunni.

⁸⁵ Her er det "ikke nogen normale mennesker" i originalen men jeg oversætter det til "ekki nokkur manneskja með viti". Laver dermed om til ental og taler om et menneske med fornuft. Dette er noget man ofte siger på islandsk, hvor der så menes et menneske der er normal.

Ester kom ekki aftur eftir frið. Susanne spurði forstöðukonuna hvað hefði gerst og fékk þær upplýsingar að Ester hefði sagt upp.

– Hún var að hugsa um að fara í einhvern skóla, sagði forstöðukonan. – Það var eftir þetta með fósturlátið.

Susanne kinkaði kalli. Hún var búin að vinna og var strax búin að skipta um föt. Húnn fann sjampólyktina úr hárinu á sér. Forstöðukonan sat með olnbogann á skrifborðinu og skoðaði vaktaáætlunina.

– Jæja, bless bless, sagði Susanne.

Þegar hún kom út á bílastæði sá hún Luffe koma gangandi. Hún stoppaði og beið eftir honum, á meðan hún gramsaði í töskunni sinni. Þegar hann kom nær henni, nikkaði hann til hennar og hélt áfram í áttina að innganginum.

– Skilaðu góðri kveðju til Esterar, sagði hún þegar hann var kominn framhjá.

Hann snéri sér við og kinkaði aftur kalli til hennar. Hún stóð þarna í smá stund með höndina ofan í töskunni, áður en hún gekk í áttina að hjólinu sínu.

Hún sá Luffe ekki meira á meðan hún vann á spítalanum. Hún gat heldur ekki ímyndað sér að hún ætti einhvern tíma eftir að vera í sambandi við Ester aftur.

7

Í mars fengu Susanne og Kim lánaðan gamlan Ford í ótiltekinn tíma. Bíllinn var í eigu bróður Kims sem var skipaður til starfa í Nýja Sjálandi. Susanne kærði sig ekki um að sitja við stýri. Hún hjólaði alltaf í vinnuna eða tók lestina ef það rigndi.

Kim notaði bílinn heilmikið. Hún vissi ekki hvert hann var alltaf að keyra. Stundum sagði hann að hann hefði verið niður við sjó en oft sagði hann ekkert.

Þegar hann vann vel, fór hann ekkert að heiman. Hann stóð ekki upp frá skrifborðinu fyrr en hún kastaði töskunni sinni á gólfið frammi í anddyri. Hún labbaði á móti honum í yfirhöfninni. Hann stóð í dyragættinni í svefnherberginu og brosti til hennar. Á skrifborðinu bak við hann var öskubakkinn fullur og kveikt var á skrifborðslampanum. Rúmteppið var vandlega breitt yfir rúmið. Hann hafði ekki legið í því. Á gólfinu lágu bækur. Efsti glugginn sem snéri út að garði var opinn og vindurinn blés inn um hann. Það blés köldu og moldarlykt lá í loftinu.

– Hæ, sagði hún.

– Hæ, sagði hann og röddin var rám og hlý. Hún smeygði sér bak við hann og ætlaði að skipta um föt og aflagaði rúmteppið. Hann lokaði glugganum. Líkami hans var þungur og notalegur. Síðan hélt hann áfram að vinna í nokkra tíma, á meðan hún hvíldi sig í sófanum. Svo eldaði hann kvöldmat. Hún lá í sófanum⁸⁶ og heyrdi í honum inni í eldhúsi. Hún teygði úr sér undir teppinu.

⁸⁶ Her indsætter jeg "í sófanum" fordi man på islandsk ikke kan tale om at "ligge og høre" på samme måde som i dansk. Man er nødt til at "ligge et sted". Derfor tilføjer jeg "í sófanum".

En á slæmu dögum var bíllinn ekki fyrir utan þegar hún kom heim úr vinnunni. Hún fór inn og tók blöðin og auglýsingabæklingana með inn í eldhús. Hugsanlega var pottur með uppþornuðum hafragraut á eldavélinni og hún bleytti upp í honum og fékk sér brauðsneið. Hún fór inn og lagðist í rúmið. Það var óumbúið og kalt. Hún sofnaði í öllum fötunum og vaknaði ekki fyrr en hann kom heim. Hún stóð á fætur og fór inn í stofu til hans. Hann bograði yfir matarborðinu og skoðaði debetkortakvittun.

– Hæ, sagði hún.

– Hæ, sagði hann og stundum lagði hún aðra höndina á bakið á honum.

– Slepptu því nú að vorkenna mér, sagði hann, og hún labbaði áfram í áttina að glugganum. Það var mikil umferð. Þegar maður opnaði gluggann og hallaði sér fram gat maður séð bílana á gatnamótunum. Maður heyrði alltaf í þeim, nema frá garðinum. Einhverra hluta vegna. Hún lokaði glugganum aftur og fór fram til að flysja lauk. Hún kveikti á útvarpinu og hlustaði á fréttimar og veðrið.

Þau þurftu eiginlega ekkert á bílnum að halda, en þau voru orðin vön því að hafa hann. Um helgar keyrðu þau út úr bænum, norður eða stundum þvert yfir Sjáland. Þau stoppuðu við vatnið, héldu kyrru fyrir í bílnum og fylgdust með byggingu brúarinnar eða ferjunum sem lögðu að og frá.

Á meðan hlustuðu þau á tónlist. Hún vissi ekki hvað það var sem þau hlustuðu á. Þegar Kim gerði athugasemdir varðandi tónlistina, kinkaði hún hægt kalli eins og hún skildi vel hvað hann ætti við, en væri bara annars hugar. Hann fór út að fá sér sigarettu. Áður en hún fór út á eftir honum tók hún kasettuna og las á hana, en oft varð hún engu nær. Hún setti hana fljótt aftur í segulbandstækið.

Kim sat á stórum steini og dinglaði fótunum. Reykurinn frá munni hans feyktist aftur fyrir hann og hvarf. Hann snéri andlitinu í átt að hálfbyggðri brúnni. Hann talaði aldrei sérstaklega um það, en slíkar byggingar vöktu áhuga hans. Það var fátt sem Susanne hafði minni áhuga á. Hún stóð beint fyrir aftan hann. Þegar hann blés reyknunum frá sér, dró hún djúpt andann.

– Á ég ekki að taka mynd af þér? sagði hún.

– Nei, alls ekki.

Hann snéri sér við á steininum.

– Það yrði nú samt flott mynd, með brúna í bakgrunn, sagði hún.

– Mér er alveg sama um þessa brú, sagði hann og stóð upp.

Rétt áður en þau komu að bílnum aftur lagði hann handlegginn yfir öxl hennar. Hann þrýsti henni alveg að sér. Þannig stóðu þau í smá stund. Þá fór hún að hugsa um annað skipti sem þau höfðu verið niður við sjóinn. Þangað hafði komið þýskt par og það setti flugdreka á loft. Konan hafði verið í gulum regnfrakka. Hlátur hennar hafði verið skær og hvellur í mótvindinum. Það var ótrúlega mikið rok. Maður heyrði varla í sjálfum sér tala. En hlátur konunnar heyrðist. Þau höfðu rætt þetta á heimleiðinni, hvernig það eiginlega hefði mátt vera. Þau höfðu einnig rætt um hvað fengi fullorðnar manneskjur til að setja flugdreka á loft.

– Þetta er ekkert annað en tilgerð, hafði Kim sagt. – Alveg eins og kvöldgöngur við þorpstjörnina og feluleikur.

– Ókei, sagði hún.

Stundum höfðu þau fundið skóg á kortinu og keyrt í áttina að honum. Þau óku eftir þröngum sveitavegi, í gegnum sveitaþorp sem hétu löngum nöfnum. Kim fannst gaman að velja leiðina. Hann fann leið áður en þau lögðu af stað og lærði hana svo á einhvern hátt utan að. Stundum pirraði hún sig á því að það þyrfti að plana allt. Hún krafðist þess að hann keyrði aðra leið. Hún bað hann um að stoppa í hinum ýmsu sjoppum og fór inn að kaupa sér súkkulaði og kók. Hún var ekkert að flýta sér í búðinni. Hún sá hann sitja úti í bílnum og tromma á stýrið. Þegar þau keyrðu áfram borðaði hún allt súkkulaðið, nánast án þess að bjóða honum nokkuð. Hún varð syfjuð og lokaði augunum. Þegar hann hélt að hún væri sofnuð, var hann ekki lengi að fara aftur inn á leiðina sem hann hafði ákveðið. Hann keyrði í áttina að skóginum sem þau höfðu planað að fara í. Hann lagði bílnum, en þá var hún öflug og nennti ekki að fara út. Hún var með brjóstsviða og vildi hvíla sig í aftursætinu.

– Sofðu vel, sagði hann og labbaði af stað, en þegar hann hvarf henni úr augsyn á skógarstígnum, varð hún hrædd og hljóp á eftir honum.

– Ætlaðir þú ekki að leggja þig? sagði hann og hún hristi höfuðið, líka þegar hann spurði hvort hún hefði læst bílnum.

– Af því að þú ert náttúrulega með lyklana, sagði hún.

Svo urðu þau bæði að fara aftur til baka og læsa, áður en þau gátu haldið göngutúrnum áfram.

Þau gengu rösklega, líklega meira en tvo kílómetra, áður en þau töluðu saman aftur. Hann var alltaf aðeins á undan henni. Að lokum þoldi hún ekki hlaupastínginn lengur og kallaði á hann að hann ætti að hægja á sér. Hann nam staðar.

– Segðu bara að ég sé að labba of hratt, sagði hann.

– Það er nú það sem ég er að segja, sagði hún mäsandi.

– Þetta er ekkert stríð, er það, sagði hann.

Hann rétti höndina til hennar, eins og hann vildi draga hana til sín. Hún tók í höndina. Þau héldu áfram. Hún var sveitt undan ullarpeysunni. Hann strauk hálsinn á henni. Þá fylltist hún kjarki.

– Hvað erum við eiginlega að fara að gera? sagði hún.

Hann færði höndina. Kannski breytti það engu.

– Erum við að fara að gera eitthvað? sagði hann, en þegar hún ætlaði að fara að spyrja nánar út í svarið, nennti hann ekki.

– Stundum vakna ég á nóttunni af því ég anda ekki, sagði hann einn daginn þegar þau sátu í bílnum á bílastæði við hraðbrautina. Hún var upptekin af því að leita að vasaklút í töskunni sinni. Hún hafði óvart gleypst lítið skordýr og hafði fengið tár í augun af hósta.

– Nú, þá er það nú gott að þú vaknar, sagði hún og þurrkaði sér um augun, vasaklúturinn varð svartur eftir maskarann og ljósbrúnn eftir andlitsfarðann. Það hafði verið ætlunin að þau færu á sjávarréttastað, en henni fannst hún vera sjúkuð og uppgefin og vildi helst fara heim. Hann féllst strax á það, þau höfðu keypt hvítvín og fiskstykki á bensinstöð á heimleiðinni.

Eitt sinn⁸⁷ hafði hann keyrt í burtu og sofið í bílnum yfir nótt. Þau höfðu ekki rifist eða neitt komið upp á áður en hann fór. Hann hafði bara sagt að hann þyrfti að skipta aðeins um umhverfi. Hann hafði setið við borðið í eldhúsinu og borðað haframjöl með mjólk í lok dags einn föstudaginn.

– Hvers konar breytingu áttu við? hafði hún sagt.

– Það verður bara eitthvað nýtt að gerast, sagði hann.

Sjálf ætlaði hún að heimsækja stóra bróður sinn, og Kim ætlaði þá að keyra hana á lestarstöðina og halda sjálfur áfram á bílnum. Hann ætlaði að keyra vestur. Meira gat hann ekki sagt. Hann ætlaði að taka sængina sína með og sofa í bílnum.

– Þú gætir nú líka bara komið með til Torbens og Jane, sagði Susanne. – Það væri allavega smá tilbreyting.⁸⁸

– Nei. Ég nenni ekki einhverju fjölskyldustússi núna.

– En þá gæti ég farið með þér. Við gætum bæði sofið í bílnum.

Það var ekki vegna þess að hún væri eitthvað sérlega spennt fyrir tilhugsuninni um kaldar, rakar sængur og ömurleikanum á dimmu bílastæði.

– Nei. Ég vil vera einn.

– Allt í lagi.

Hún gekk að vaskinum og skellti glasi harkalega á borðið. Hún skrúfaði frá, lét vatnið renna af fullum krafti.

– Þú getur bara sagt Torben eins og er, sagði Kim.

– Ég hafði heldur ekki hugsað mér annað, sagði hún.⁸⁹

Vatnið rann beint á skeið ofan í vaskinum og skvetti upp á treyjuna hennar. Hún klæddi sig úr henni og lagði hana yfir stólbakið.

– Mér finnst þetta skrytið, allt saman, sagði hún.

– Þú getur verið á bílnum alla næstu viku, sagði hann.

– Það myndi svo sem henta mér ágætlega, sagði hún.

Hún notaði bílinn ekki nema bara mánudag og þriðjudag. Hún fór á honum í vinnuna. Á næturnar vaknaði hún oft með sting í maganum vegna tilhugsunarinnar um væntanlegan akstur. Hún hafði alls enga reynslu í að keyra bíl innanbæjar. Það fór alveg með hana. Hún þurfti að nota alla sína krafta til að stýra í hringtorgi. Og þegar hún nálgast grænt ljós á gatnamótum keyrði hún til skiptis löturhægt eða glæfralega hratt. Hún hafði ekki tilfinningu fyrir því hvort hún næði að fara yfir eða ekki. Ljósíð náði nánast alltaf rétt svo að skipta yfir í rautt. Þá snarhemaði hún og endaði með framhluta bílsins á gangbrautinni.

Hún ákvað að hún ætlaði hjóla á miðvikudagsmorguninn. Hún velti fyrir sér hvað hún ætti að segja við Kim og ákvað að vera heiðarleg. En það reyndist ekki nauðsynlegt. Þegar hún sagðist ætla að skilja

⁸⁷ I den danske tekst står der "en anden gang" men det er noget man ikke rigtig siger på islandsk. Det ville være underligt at skrive "eitt annað skipti" derfor bruger jeg bare "eitt sinn".

⁸⁸ Her går jeg glip af billedet med luft og luftforandring. Jeg kunne ikke komme på et andet tilsvarende billede på islandsk og blev nødt til at oversætte med "tilbreyting" (forandring).

⁸⁹ Her vender jeg sætningen lidt om og i stedet for at sige: "það hafði ég líka hugsað mér" skriver jeg: "ég hafði heldur ekki hugsað mér annað" da jeg mener den sidste sætning har den stærkeste betydning. Der er irritation i stemmen og irritationen skinner bedre igennem ved brug af den sidste sætning.

bílinn eftir heima, kinkaði hann bara kolli án þess að vilja vita ástæðuna. Hún lofaði sjálfri sér, að hún myndi aldrei setjast undir stýri aftur í stórborg.

8

Hún var spurð hvort hún væri til í að þjálfra nýtt starfsfólk í eldhúsið. Það var eins og nokkurs konar stöðuhækkun. Þrjár matráðskonur voru að hætta störfum og þess vegna þurfti að þjálfra þrjár nýjar.

Susanne var ekki til í þetta og hún gat ekki gefið neina ástæðu fyrir því.

– Það eina sem þú þarft að gera er að leyfa einni í einu að fylgja þér eins og skugginn⁹⁰ næstu þrjár vikurnar, sagði forstöðukonan. Hún hafði farið upp í morgunkaffinu og fengið sér sæti í eldhúsinu. Hún var með báða olnboga á borðinu.

– Ég veit varla hvað ég gæti annars gert við þær. Er þetta tómatsósa?

Forstöðukonan benti á glerskálina sem Susanne hélt á.

– Nei. Þetta er chutney. Það eru hrísgrjón í matinn⁹¹.

– Já já, fínt.

Forstöðukonan stóð á fætur. Hún var í sjúkrasokkum. Hún stakk höndum ofan í litlu vasana á sloppnum. Þær komust varla fyrir í vösunum. Hún gekk hægt yfir gólfíð. Hún skellti í góm.

– Bobboboij⁹², sagði hún og opnaði dyrnar.

– Já, bless, sagði Susanne.

Það var um miðjan maí. Hjúkrunarkonurnar margar hverjar þyrptust út á grasflötina fyrir neðan við hvert tækifæri. Yfir veturinn höfðu þær þeyst fram og til baka á milli bygginganna. Núna gengu þær hægt, í litlum hópum. Hvítu slopparnir flöksuðust innan um grænan gróðurinn. Sumum sjúklinganna var rúllað út og sátu þeir þá undir teppi með sólina í andlitið.

Hún horfði á þau⁹³ úr glugganum í búrinu með sleif í hönd. Vatnið rann. Ein hjúkrunarkonan hrasaði og tvær aðrar aðstoðuðu hana, hláturinn ómaði. Hún snéri sér að vaskinum og skolaði sleifina og teygði höndina aftur fyrir sig í hlaðinn vagninn. Á einum disknum voru gervitennur, nánast í felum undir matarleifum. Þetta var efri gómur. Hún stóð í skamma stund með diskinn í höndunum. Svo skóf hún gervitennurnar af disknum og í ruslatunnuna. Hún flýtti sér að henda hrísgrjónarestum og servíettum yfir. Eftir á sá hún eftir þessu og þurfti að teygja nánast allan handlegginn ofan í ruslatunnuna til að ná þeim upp. Hún þurrkaði þær og kom þeim til ritarans í afgreiðslunni.

⁹⁰ I den danske tekst bruges ordet "føl" (foland) som jeg vælger at erstatte med "skuggi" i overensstemmelse med islandske udtryk.

⁹¹ Her vælger jeg at bruge "í matinn" i stedet for at skrive "þau fá hrísgrjón" da det er mere almindeligt på islandsk.

⁹² Fidelidut betyder i virkeligheden ikke rigtig noget. Jeg bruger tilsvarende "bobboboij".

⁹³ Både patienterne og sygeplejerskerne. På islandsk skelnes der mellem "þau", "þeir" og "þær", dvs. hvis man på dansk taler om "dem" kan der være tale om mange kvinder, mange mænd eller begge dele, men der skelnes imellem disse ting på islandsk. Her er der tale om både mænd og kvinder.

Hún sagði Kim frá gervitönnunum sama kvöld. Hún sagði honum líka að hún ætti að þjálfa nýjar matráðskonur og að hún vildi það ekki.

– Ég skil það vel, sagði hann.

Þau fengu vín með matnum. Um morguninn hafði hann fengið upplýsingar um að honum hefði verið úthlutað háum styrk úr sjóði á Jótlandi. Það hafði komið honum á óvart. Hann hafði ekki reiknað með að fá neitt. En hann hafði vonað, líka vegna þess að einn af gömlu framhaldsskólakennurum hans reyndist vera í nefndinni.

– Er það? sagði hún.

– Auðvitað. Þú ert búin að vinna þarna of lengi. Þú nennir ekki að vera ein af þessum gamalreyndu.

– Nei, það er sennilega rétt, sagði hún.

Hann hafði líka keypt þrjá nýja geisladiska og fjórar skáldsögur og orðabók, og hún velti því örstutt fyrir sér að þessir peningar yrðu nú ekki lengi að hverfa. En hún sagði ekkert. Hún hafði eldað kjúkling með salati.

– Það gæti verið að nú væri rétti tíminn fyrir þig að segja upp, sagði hann og lyfti glasinu.

– Kannski, sagði hún.

Dyrnar út í garð voru opnar í hálfá gátt. Enn var alveg bjart. Hún tók eitt eldhúsbréf og hallaði sér aftur í stólnum. Hún brosti til hans. Hann teygði sig í einn vænginn.

– Eigum við ekki að ganga í kringum vatnið á eftir? sagði hann.

– Núna? sagði hún.

Hann var í ljósu peysunni sinni. Hann skáldaði sögur um gervitennurnar á meðan þau gengu. Það brakaði undir fótum þeirra. Hjólréiðamenn þeystust fram úr þeim á miklum hraða. Hann tók utan um hana með öðrum handleggnum og rétti hina höndina ógnandi upp í loftið. Trén meðfram vatninu myrkvuðust smám saman eftir því sem þau gengu lengra í kringum vatnið. Hljóðin urðu dempaðri. Þetta var næstum því fimm kílómetra göngutúr. Þau höfðu drukkið tvær víNFLöskur áður en þau lögðu af stað. Hann talaði um húsin meðfram vatninu og möguleikann á að búa í einu slíku. Hún sagði að sá draumur yrði aldrei að veruleika. Hann varð reiður og sagði að hún vissi ekkert um það. Hún sagði að hann hefði rétt fyrir sér. Þú átt að hætta á þessum spítala, sagði hann, það er forheimskandi.⁹⁴ Sem er kjánalegt þar sem þú ert í raun frekar gáfuð. Takk, sagði hún, ég ætla að athuga hvað ég get gert.

Það var dimmt þegar þau komu heim.⁹⁵ Þau settust inn í stofu. Þau sofnuðu hvort í sínum enda sófans og vöknúðu allt of seint morguninn eftir. Susanne þaut út um dyrnar. Sama dag sagði hún upp.

Þegar hún var búin að ganga frá eftir morgunmatinn þvoði hún hendurnar vandlega, þurrkaði sér lengi og setti á sig handáburð. Hún tók lyftuna niður í kjallarann. Þar voru nokkrir sjúkrahússtarfsmenn sem voru að eiga við eitt sjúkrarúmið. Hún heilsaði þeim og hélt áfram. Hælarnir á skónum hennar smullu á steyptu gólfinu.

Forstöðukonan hallaði sér yfir skrifborðið og skráði uppsögnina hjá sér.

⁹⁴ "Forheimskandi" betyder at det gør én dum. Jeg kunne ikke finde et tilsvarende udtryk på islandsk.

⁹⁵ Her skriver jeg "koma heim" (komme hjem) fordi man på islandsk ikke kan sige at man låser sig ind. Hvis man derimod "læsir sig inni" på islandsk betyder det at man bliver låst inde og ikke kan komme ud.

- Þetta var skyndilegt, sagði hún.
- Nei, í raun ekki, sagði Susanne.
- Hvað ætlarðu þá að fara að gera?
- Það er sitthvað sem ég hef í huga.
- Jæja, þetta er þá skráð hjá mér.

Um leið og hún heilsaði sjúkrahússtarfsmönnum aftur fyrir framan lyftuna, sá hún eftir þessu.

Taktu þig taki, hvíslaði hún að sjálfri sér á leiðinni upp. Hún labbaði út úr lyftunni og inn á deildina.

Hún hafði oft gleymt því að hún væri á spítala. Þegar hjúkrunarkonurnar ráku nefið inn til að minna á sérstakt mataræði eða til að sækja klaka, leiddi hún stundum hugann að því: við hvað þær eiginlega ynnu? En svo heyrði hún afar ráma rödd hósta eða kalla á aðstoð. Eða sá inn um hálflokaðar dyr magran handlegg hanga út fyrir rúmstokkinn. Ekki það að sjúklingarnir væru allir svo ömurlegir. Það var mjög misjafnt. Þeir bestu voru þessar kasóléttu með sykursýki. Þær höfðu verið tvær. Þær voru glaðar og fullar eftirvæntingar. Þær stálust í að fá sér auka marmelaði og franskbrauð í eldhúsinu, brosandí, í geysilega stórum sloppum.

Þennan dag gleymdi hún því stöðugt að hún hefði sagt upp. Hún fór inn eftir ganginum að ná í viðgerðarmann til að hreinsa niðurfallið. Þegar hann lá undir borðinu í búrinu spurði hann hve lengi hún hefði unnið á spítalanum.

- Eitt og hálf ár núna⁹⁶, sagði hún. Og fékk smá í magann þegar hún sagði »núna«.
- Nú þannig að þú ert þá algjör græningi, sagði hann.
- Já, ég er það.

Hún opnaði gluggann. Úti var graslykt. Einn garðyrkjumannanna keyrði garðtraktorinn sinn í fallegan boga yfir grasflötina.

– Ég er búin að segja upp, sagði hún við Kim. Hún stóð í dyragættinni með innkaupapoka í höndunum. Klukkan var fjögur.

Hann reisti sig aðeins upp í sófanum.

– Gerðirðu það? sagði hann. – Ertu búin að segja upp?

– Já.

– Frá hvaða tíma?

– Eftir sumarfríð. Þegar ég fer í sumarfrí, þarf ég ekki að koma aftur.

Hún fór fram í eldhúsið og tæmdi úr pokunum á borðið. Hárið var rakt. Inni í stofu settist Kim upp í sófanum. Hann kom fram og stóð fyrir aftan hana.

– Það var gott, sagði hann.

– Ég veit ekki hvað ég get svo farið að gera, sagði hún.

– Þú finnur út úr því, sagði hann.

Þau föðmuðu hvort annað. Hún fann að hann horfði niður á eldhúsborðið fyrir aftan hana. Hann ræskti sig.

⁹⁶ I denne sammenhæng kan "núna" godt betyde "indtil videre" og derfor valgte jeg at bruge det.

- Þú keyptir lundir, sagði hann.
- Þær voru á tilboði, sagði hún.
- En það var nú ekki það sem ég átti við, sagði hann.

9

Á síðasta vinnudeginum sínum hafði hún enn ekki sagt neinum á deildinni að hún væri að hætta. Hún hafði ekki ætlað sér að hafa orð á því. En svo höfðu Magrethe og tvær aðrar komið til að reykja og spjalla smá eftir hádegismatinn. Þær stóðu allan tímann með sígarettunum beint yfir öskubakkanum, tilbúnar að slá öskuna af.

– Það er gott að við megum fá okkur smók hérna hjá þér, sagði ein þeirra.

Það var út af þessu »hjá þér« sem Susanne sagði:

– Í dag er síðasti dagurinn minn.

– Nei, er það? sagði Magrethe.

Á sama tíma kom Petersen inn í eldhúsið, nartandi í skorpu og tilkynnti að:

– Það mætti halda að þau væru með krampa í handleggnum á stofu tólf.

– Þetta er síðasti dagur matráðskonunnar okkar, sagði Magrethe.

– Ég held líka að þetta verði minn síðasti, sagði Petersen. – Þau hringja eins og brjálæðingar.

Það var alveg rétt, bjöllurnar hringdu út í eitt frammi. Slegið var af sígarettunum og glugginn var opinn upp á gátt, hjúkrunarkonurnar hurfu fram á hlaupum eftir nokkur »Gangi þér vel, en við sjáumst nú örugglega áður en þú ferð« og »Hafðu það svo gott«. Um leið og dyrnar lokuðust, opnuðust þær aftur og Petersen stakk höfðinu inn um dyragættina.

– Og hvað ber svo framtíðin í skauti sér? sagði hún.

Hún var enn að narta í skorpuna sína, hratt og örugglega.⁹⁷

– Fyrst ætlum við til útlanda, sagði Susanne.

– Jæja, sagði Petersen. – Einhvers lands sem maður þekkir?⁹⁸

– Það er ég ekki viss um, sagði Susanne.

Hún fór heim hálf tíma áður en vinnudagurinn var búinn, á meðan hjúkrunarkonurnar voru á fundi og það var rólegt á ganginum. Það var stranglega bannað að yfirgefa eldhúsið fyrr, en þar sem hún var hvort eð er að hætta, gat það varla breytt neinu.

Sem betur fer skein sólin næstu fjórar vikurnar. Í fyrstu sat hún í garðinum og hlustaði á útvarpið og réði krossgátur. En þegar hún varð leið á hitanum og fór inn, fann hún pírringinn í Kim yfir að hún væri að trufla hann í vinnunni. Hann var vanur að hafa stóran hluta dagsins alveg út af fyrir sig.

⁹⁷ Det danske ord er "effektivt" men det fungerer ikke at sige "áhrifamikið" her på islandsk og derfor bruger jeg "örugglega" som jeg mener godt kan sættes ind i stedet.

⁹⁸ Her tilføjer jeg "lands" fordi ellers ville sætningen ikke give mening på islandsk.

Svo fór hún að hjóla á hverjum morgni yfir í útisundlauginu. Hún lá í sólbaði á teppi á grasinu og las. Hún hafði nesti með sér og stundum keypti hún sér ís. Hún synti átta ferðir í hvert skipti sem hún fór út í vatnið og að lokum var hún komin í mjög gott form. Hún fann það á hjólatúrnum. Þegar hún kom heim var Kim búinn með verkefni dagsins og í dagslok fóru þau á bílnum á ströndina. Þau grillaðu á einnota grilli og drukku vín og vatn úr pappaglösum. Hann gróf hendurnar á henni niður í sandinn og kyssti hana á hálsinn.

En svo breyttist veðrið í byrjun ágúst. Hún vissi ekki hvað hún átti að gera eða hvar hún ætti að vera yfir daginn. Hún sat í stofunni og horfði á sjónvarpið með heyrnartól og læddist þegar hún þurfti á klósettið. Hún tók líka stundum strætó niður í bæ til að versla og eyddi miklum tíma við hverja hillu og öll tilboð. Þegar hún kom heim fór hún beint inn í eldhús án þess að heilsa. Það heyrðist ekkert í honum úr svefnherberginu.

– Af hverju segirðu ekki hæ? sagði hann svo innan úr svefnherberginu.⁹⁹

– Ég vildi ekki trufla.

– Þú truflar meira með því að segja *ekki hæ*.

– Ó, fyrirgefðu.

– Vertu ekki að biðjast afsökunar þegar þú meinar það ekki.

Fyrstu fimm vikurnar átti hún ekki rétt á bótum frá Atvinnuleysistryggingasjóðnum en síðan vildi hún ekki þiggja atvinnuleysisbætur. Kim skildi það ekki.

– Ég skil ekki að þú þurfir að vera svona stolt, sagði hann. – Þú hefur rétt á að fá þessar bætur.

– Ég vil standa á eigin fótum.

– Hvernig þá?

– Ég á smá pening eftir.

– En hvað svo þegar þeir eru búnir?

– Ég fæ mér aðra vinnu. Ég hef alltaf getað fengið vinnu.

– Þú ert svo helvíti smáborgaraleg að manni blöskrar¹⁰⁰ sagði Kim. En svo sagði hann ekkert meira.

– Við getum nú ekki öll lifað í draumaheimi eins og þú, sagði hún.

Hann hristi höfuðið hægt og lyfti bókinni upp fyrir andlitið með báðum höndum.

– Komdu aftur þegar þú hefur fengið málið, sagði hann.

– Og ég veit vel að þú ert ekki að lesa núna, sagði hún.

Hún fékk ræstingavinnu á einkaheimilum stuttu síðar. Hún hjólaði á milli átta mismunandi heimila á fjórum dögum og átti frí á föstudögum. Það hentaði henni ágætlega. Yfirleitt var enginn heima í íbúðunum þegar hún kom. Hún gat gengið um í sínum eigin heimi og ryksugað og þurrkað af og skúrað. Á mörgum staðanna var búið að setja smákökur og gos á borð fyrir hana. Peningarnir voru í umslögum eða á diskum í eldhúsinu. Allt í allt var hún að fá næstum jafn mikið og á spítalanum, svona þegar tekið var tillit til þess að hún átti einn vikulegan frídag. Það rétti líka efnahaginn hennar mikið af að hún hafði unnið næstum tuttugu og eitt þúsund

⁹⁹ Her tilføjer jeg "svefnherberginu" fordi "derindefra" kan ikke fungere godt nok på islandsk. "Þaðan" kunne muligvis fungere, men det virker underligt at sige sådan på islandsk.

¹⁰⁰ Det er ikke den direkte betydning, men en formulering jeg mener giver mere mening på islandsk.

í lottóinu.¹⁰¹ Hún sagði engum frá því heldur lagði peningana inn á sparireikninginn sinn og tók út af honum endrum og sinnum.

10

Í lok október hitti hún svo Ester fyrir tilviljun, niðri í bæ. Ester var að koma frá tannlæknum. Sjálf var hún nýsest á bekk til að borða nestið sitt áður en hún tæki lokasprettinn¹⁰², þriggja tíma þrif í gamalli lúxusbúð í næsta nágrenni.

– Nei sko, er þetta ekki Sússa sagði Ester skökk í framan. Hún slefaði örlítið út um annað munnvikið. Hún hafði fengið fyllingu í tönnina og deyfingin virkaði ennþá.

– Hvað ert þú að gera hérna?

– Ég er að fara að borða nestið mitt, sagði Susanne og Ester hló og hló með slefið í munninum. Hún virkaði yngri, kannski af því hún var með tagl.

Ester var aftur orðin ólétt. Susanne áttaði sig ekki á því fyrr en Ester dró bómullarkápuna til hliðar svo maginn sæist. Hún átti að eiga í lok desember og allt var eins og það átti að vera. Barnið sparkaði frá morgni til kvölds og Ester hafði ekki bætt á sig nema ellefu kílóum. Hún var ekki komin með neinn bjúg ennþá, hendurnar voru langar og grannar. Neglurnar í fallegum boga og lakkaðar í tveimur litum. Eftir að Ester hætti að vinna á spítalanum hafði hún farið á stutt námskeið í naglaásetningu. Hún hafði unnið um skeið hjá einhverri konu¹⁰³, en núna var hún bara heima og veggfóðraði barnaherbergið. Luffe var svo önnum kafinn. Hann hafði fengið aukavinnu við blaðaútburð um helgar.

Ester talaði og talaði. Susanne kláraði nestið sitt og stóð upp. Ester vildi endilega fá að koma með upp í lúxusbúðina svo þær gætu haldið áfram að spjalla á meðan Susanne þreif, en Susanne tókst að komast hjá því.

– Þetta er einn af þeim stöðum þar sem húsráðendur gætu komið heim á meðan ég er þar, sagði hún.

– Þá bíð ég bara eftir þér og verð hérna niðri þegar þú ert búin.

– Já, en... þetta tekur þrjá tíma.

– Ég fer bara og kaupi barnaföt á meðan. Ég þarf á því að halda eftir þessa pyntingu.

Ester benti upp í munninn á sér.

– Og svo fáum við okkur eitthvað að drekka, sagði hún.

– Ég er upptekin frá klukkan hálf sex, sagði Susanne.¹⁰⁴

– Já já, við verðum bara fljótar.¹⁰⁵ Ég bíð eftir þér niðri við dyrnar.

¹⁰¹ Beløbet i danske kroner fik lov at holde sig i oversættelsen. Læsere ville nok generelt være klar over at der ikke er tale om islandske kroner. Jeg tænkte også, at der pga. det store sving i kurserne på det sidste, kun ville skabe forvirring at omregne til islandske kroner.

¹⁰² Her indsætter jeg "lokasprettinn" fordi man ikke kun kan tale om "síðustu þrjá tímana" på islandsk.

¹⁰³ Her passer ikke at bruge ordet „kona“ på islandsk, der mangler et eller andet og jeg bruger derfor "hjá einhverri konu" (hos en eller anden dame) i stedet.

¹⁰⁴ På islandsk har vi ikke en pendant til det danske udtryk "at skulle noget". Jeg bruger derfor at hun er "upptekin" (optaget).

Íbúðin var uppi á þriðju hæð. Margóft á meðan Susanne þreif, gekk hún að glugganum og leit niður á götu. Hún gat ekki einbeitt sér að vinnunni. Hún var alltaf að labba fram og skoða sjálfa sig í speglinum eða stoppa og narta í nöglina. Nöglin var á bragðið eins og ræstilögur og hún spýtti henni út úr sér á gólfið og tók hana svo upp aftur. Síðan opnaði hún gluggann í stofunni og henti nöglinni út og gat svo ekki krækt glugganum almennilega á eftir. Það tók smá tíma. Síðan fann hún ekki ryksuguna. Hún leitaði á öllum þeim stöðum sem hún kunni við að leita á. Að lokum hringdi hún í vinnusíma konunnar sem bjó í íbúðinni. Bæði hún og maðurinn hennar voru hátt sett í tryggingafélagi. Susanne hafði aldrei séð þau. Hún hafði fengið starfið út frá meðmælum frá vinum þeirra, sem hún þreif einnig hjá.

Ryksugan var í viðgerð, svo hún þreif viðarþiljurnar í staðinn. Þegar hún kom niður á götu tíu mínútur í fjögur, sveitt en nývaralituð, stóð Ester vissulega og beið með nýja¹⁰⁶ leðurderhúfu. Hún var með stóru deri.

Susanne var í vinnufötunum. Gallabuxum og strigaskóm. Þær fóru í bakarí með litlu kaffihúsi, inni í litlum verslunarkjarna.¹⁰⁷ Ester pantaði tvær litlar kremkökur. Susanne fann borð alveg aftast og fékk sér sæti andspænis veggnum. Ester kom að borðinu og hélt á bakkanum ofan við útstæðan magann. Hún talaði og talaði á meðan hún tæmdi bakkann.

- Af hverju segirðu ekkert? sagði hún í miðri setningu. – Er eitthvað að?
- Nei. Ég er bara ekki alveg rétt klædd til að sitja hérna.
- Skítt með það, sagði Ester. – Nú fáum við okkur köku.

Susanne horfði á Ester á meðan hún talaði. Hún var ekki að hlusta allan tímann. Ester skiptist á að halla sér fram á borðið og halla sér aftur í stólnum. Tvisvar þagði hún og lyfti brúnum. Hún beið eftir svari frá Susanne. Susanne hafði ekki heyrt spurninguna og kinkaði hægt kalli. Ester hélt áfram að tala.

Það var líka hrikalegur hávaði í bakaríinu það hvísaði úr einhverri vélinni.¹⁰⁸ Bollar og skeiðar slógust saman, stólar voru dregnir yfir gólfið.

- Ég sagði: Hvað ertu að fara að gera klukkan hálf sex? sagði Ester.
- Við erum að fara að borða hjá bróður mínum.
- Gerið þið mikið af því?
- Nei, ekki þannig. Jú, kannski. Við förum að minnsta kosti út.
- Við förum aldrei neitt. Við erum alltaf heima og étum kjötkássu. Nú er ég nefnilega byrjuð að elda aðeins.

- Ertu góður kokkur?
- Það væri lygi að segja það. En mér fer fram.

Þær skiptu með sér reikningnum. Ester setti derhúfuna á sig og kraup framan við lítinn spegil við dyrnar. Þær voru samferða smá spöl þangað til Ester þurfti að beygja til hægri í átt að strætóbiðstöðinni.

¹⁰⁵ Þá íslensk taler man ikke om “en hurtig kop” derfor kan jeg ikke oversætte direkte.

¹⁰⁶ Þá íslensk taler man ikke om at noget er “nýkeypt” men det er nok at bruge “nýja”.

¹⁰⁷ Arkade er godt nok ikke helt det samme som et shoppingcenter. Det er en slags overbygget gågade, men en lignende betegnelse har vi ikke på íslensk. Det har ingen betydning for indholdet om det er i et shoppingcenter eller en arkade så derfor kan jeg lave det om.

¹⁰⁸ Her har jeg ikke taget med “et sted” fordi det ikke kan passe ind i den islandske tekst. Jeg mener ikke det har en vigtig betydning så derfor kan det godt udelades.

Áður en leiðir skildi það hún um að fá símanúmerið hjá Susanne, »því við verðum nú að halda sambandi núna«. Susanne skrifaði númerið með eyeliner á lítinn bréfsnepil. Hún vinkaði til Esterar þegar hún var sest upp á hjólið og farin af stað. Ester vinkaði á móti með stórum handahreyfingum.

Það var frekar hvasst. Hún hamaðist á pedölunum. Þegar hún beið á ljósum, blés hún frá sér og tæmdi lungun algjörlega af lofti. Það hjómaði eins og henni væri létt og hún hallaði höfðinu aftur.

Strax daginn eftir hringdi Ester. Hana langaði að bjóða Susanne með í sirkus sama kvöld. Luffe var of þreyttur til að fara út, þrátt fyrir að það hefði verið hann sem reddaði miðunum.

Susanne afþakkaði boðið. Ester tók svarið gott og gilt. Eftir þetta var léttara yfir samtalinu. Susanne spurði um tannfyllinguna og óléttuna. Ester sagði frá mörgum¹⁰⁹ vandamálum með móður sína og þær skiptust á reynslusögum. Samtalið varði meira en klukkutíma.

Næstu fjórtán daga hringdi Ester reglulega. Eitt sinn langaði hana að athuga hvort Susanne og Kim hefðu áhuga á áskrift að tímariti. Þau gætu fengið það með afslætti og þá myndi Ester fá gjöf í staðinn. Gjöfin var rafræn orðabók. Susanne vissi strax að þau hefðu ekki áhuga. Samt sem áður lagði hún tólið frá sér og fór inn í svefnherbergi til Kims.

– Auðvitað viljum við það ekki, sagði hann.

Ester varð ekkert móðuguð vegna svarsins.

– Mig langaði nú bara að bjóða ykkur þetta, sagði hún.

Síðan töluðu þær í næstum því einn og hálfan tíma um vandræði Esterar tengd litlu systur Luffe. Það varð líka smá hlé á samræðunum vegna þess að Ester þurfti að fara á klósettið, »maður er stöðugt hlaupandi«, og Ester kom móð og másandi aftur í símann og sagði að nú sæi hún Luffe stíga út úr bílnum niðri á götu, svo nú þyrftu þær víst að hætta.

Sem þær og gerðu.¹¹⁰ Susanne lagði tólið á og labbaði fram í eldhús til Kim.

– Það voru ekki mörg orðin sem þú gast komið að, sagði hann.

– Henni leiðist. Hún þarf á spjallinu að halda.

– Fyrir má nú vera.

– Það var hún sem hringdi. Þetta skiptir þig engu máli.

– Maður getur ekki átt mann sem heitir Luffe, sagði Kim.

– Ekki dæma fólk svona. Hann getur ekkert að því gert hvað hann heitir.

Tveimur dögum seinna hringdi Susanne sjálf í Ester. Það var á sunnudagseftirmiðdegi. En það var enginn heima svo Susanne skildi eftir skilaboð á símsvaranum. Að hún hefði hringt, en ekki viljað neitt sérstakt. Að hún myndi hringja aftur seinna.¹¹¹

¹⁰⁹ Her betyder "mörgum" det samme som "en række".

¹¹⁰ Dette betyder faktisk bare "hvilket de gjorde" og i den danske tekst står der "det gjorde de". Fungerer meget godt på islandsk i modsætning hvis jeg havde skrevet "það gerðu þær".

¹¹¹ Det danske "en anden gang" betyder her det samme som "seinna". "Seinna" og "senere" betyder derimod ikke det samme i denne sammenhæng.

Hún ímyndaði sér að Ester myndi hringja til baka seinna sama dag. En hún gerði það ekki. Hún hringdi heldur ekki á mánudeginum eða þriðjudeginum eða miðvikudeginum eða fimmtudeginum.¹¹² Hugsanlega hafði Luffe hlustað á skilaboðin og gleymt að koma þeim til skila. En það gat líka verið að þau hefðu farið í ferðalag í nokkra daga. Eða kannski virkaði símsvarinn ekki. Kannski beið Ester hreinlega eftir því að Susanne myndi virkilega hringja aftur. Sem hún var alls ekki viss um hvort hún myndi gera.

En svo á föstudagsmorgninum hringdi Ester. Hún var á leiðinni til ljósmóður svo samtalið var mjög stutt. Gætu þær hist á laugardaginn í kringum hádegi? Til dæmis í kaffiteriunni í verslunarmiðstöðinni, ef það væri í lagi. Klukkan tólf. Ester talaði hratt og án þess að hlæja.

Susanne hafði verið sofandi þegar síminn hringdi.¹¹³ Hún var hálf ringluð. Henni datt ekkert annað í hug en að segja að það væri í lagi. Hún stóð við¹¹⁴ gluggann með tólið í höndinni. Hún heyrði Kim labba inn í eldhús og skrúfa fyrir vatnið. Hún hugsaði með sér að ef þetta af einhverri ástæðu gæti ekki gengið upp, þá gæti hún alltaf hringt til baka.

- Við sjáumst þá, sagði Ester.
- Gengur allt vel? sagði Susanne.
- Barnið hefur það fínt. Allt annað er skítt.
- Hvað gerðist?
- Ég segi þér það á morgun. Ég vildi bara mæla mér mót við þig.¹¹⁵
- Allt í lagi. Já, það er í góðu lagi.
- Við sjáumst.

Það var um miðjan nóvember og það hafði rignt alla vikuna. Það rigndi og rigndi. Hún hafði orðið að fara með strætó á milli allra íbúðanna sem hún þreif. Það hafði tekið fjári langan tíma. Hún þurfti að vinna á tvöföldum hraða, svitinn hafði lekið af henni. Öll kvöld vikunnar hafði hún orðið þreytt fyrir klukkan níu. Hún hafði sofnað í sófanum og Kim hafði þurft að kalla oft á hana áður en hún gat drattast á lappir og farið inn í rúm. Þegar hún loksins var lögst í tvíbreitt rúmið var hún glaðvakandi. Hún lá bara og hlustaði á hann sofna¹¹⁶ og hvernig hann hætti stundum að anda.¹¹⁷ Hún ýtti við honum og hann snéri sér yfir á hliðina og hélt áfram að sofa. Hún sá glitta í svartan himininn á milli trjána tveggja úti í garði, beykitré og reynitré, skritin samsetning. Þegar það kom vindhviða, heyrði hún greinilega í regninu sem hamaðist á rúðunni. Hún velti fyrir sér hvernig regnið dyndi á yfirborði vatnsins nokkur hundruð metra í burtu. Ef hún hugsaði nógu lengi um það og um að hún sjálf lægi í algerri kyrrð náði hún að lokum fullri slökun og gat sofnað.

¹¹² Jeg tilføjer en bestemt artikel til ugedagene, bagvedstillet artikel. Det lyder bedre på islandsk.

¹¹³ Kan ikke bruge "legið og sofið", det er ikke islandsk. Derfor bruger jeg "hafði verið sofandi".

¹¹⁴ I den danske tekst står der at hun "stod foran vinduet", på islandsk står man "við" (ved) vinduet når man står indenfor men ikke udenfor.

¹¹⁵ På islandsk har man ikke samme brug af "aftale" som på dansk. Jeg bruger derfor at "mæla mér mót" i stedet.

¹¹⁶ Her tilføjer jeg "bara" fordi det er alt for 'dansk' hvis der kun stod "lá".

¹¹⁷ Her forstår jeg "vejrtrækningen, der kom og gik" som om han trækker vejret det ene minut og så lige pludselig holder op med at trække vejret i nogle sekunder. Denne forståelse har jeg fordi lidt tidligere i historien fortæller Kim om sine problemer med at trække vejret.

Hún hafði verið með sitthvað á dagskránni fyrir laugardaginn. Horfa á sjónvarpið og blunda inn á milli til dæmis. Ef til vill plata Kim út í göngutúr í rigningunni. Hún hafði ætlað að hringja í foreldra sína og í Torben og Jane og hugsanlega í mömmu Kims ef hún nennti¹¹⁸.

Hún gæti eflaust¹¹⁹ ennþá náð að hringja þegar hún kæmi heim einhverntíman seinnipartinn. Og kannski var það líka bara mjög gott að hún væri að fara út. Kim vildi helst vera heima og vinna.¹²⁰ Hann hafði eytt lunganum úr vikunni í ýmsar erindagjörðir úti bæ. Hann hafði verið á fundi hjá skattstofunni og hann hafði farið og látið taka af sér vörtu. Hann hafði líka farið með heilmikið af drasli í sorpgáminn.

Á hverju kvöldi við matarborðið hafði hann talað um verkefni næsta dags. Hann hafði verið í góðu skapi. Hann var mjög frjór í hugsun um þessar mundir og fékk fullt af hugmyndum. Susanne hafði grun um að hann fengi þessar hugmyndir einmitt af því að hann var svo upptekinn í öllu mögulegu öðru. Hún minntist ekkert á það. Einu sinni fyrir mörgum mánuðum hafði hún með gott eitt í huga stungið upp á því að hann fengi sér vinnu. Það hafði verið laust hálf dagsstarf á elliheimili í nágrenninu. Hann hafði haldið að hún væri að grínast og hlegið lengi. Hún hafði líka hlegið. Þau höfðu hlegið og hlegið. Þetta hafði verið um páska. Í eldhúsljósinu hafði hangið og dinglað gulur hænuungi. Hún vissi ekki hvaða hænuungi þetta var eða hvar hann væri nú niðurkominn.

Hún lagði regnhlífina saman á leið út úr lestinni og gekk eftir brautarpallinum og hélt þéttingsfast um töskuna sína með annarri höndinni. Henni var þegar orðið illt í fótunum. Svörtu leðurstígvélin voru of há og tærnar aðþrengdar. Klukkuna vantaði tíu mínútur í tólf. Hún stoppaði til að kynna sér brottfarartíma lestanna. Hún endurtók tímasetningarnar upphátt fyrir sjálfri sér, »sextán, þrjátíuogsex, fimmtíuogsex«, á meðan hún gekk í áttina að verslunarmiðstöðinni.

Ester var komin.

Hún sat við lítið borð alveg fremst.

Hún var í grænni flíspeysu og hárið var slegið. Það virtist dekkra. Fyrir framan hana var kókglas. Það var ósnert. Þegar hún sá Susanne glennti hún upp augun án þess að brosa.

– Hæ. Gott þú komst, sagði hún.

– Auðvitað.

– Susanne settist.

– Nei, ég held nú að ég fái mér einn kaffibolla, sagði hún og stóð aftur upp.

Hún beið í röð í dagóða stund. Fyrir framan hana var kærustupar sem beið eftir spínatbökunni sinni. Það var eitthvert vesen með örbylgjuöfninn. Hún sá aftan á Ester þegar hún snéri sér við. Ester hreyfði sig

¹¹⁸ Her har jeg brugt det islandske ord "nennti" som betyder "gider". Havde også tænkt på "orkaði" (orkede) men det virker for dansk.

¹¹⁹ "Eflaust" ligesom "vel" udtrykker ikke skråsikkerhed men snarere en tvivl.

¹²⁰ På islandsk fungerer det ikke at tale om at "sidde" og arbejde. Derfor har jeg valgt at oversætte "sidde og arbejde" til "vera heima og vinna". Man ved at han normalt sidder derhjemme og arbejder, derfor kan jeg tillade mig at tilføje "heima" (hjemme).

ekki. Hún labbaði til hennar með kaffið, fattaði svo að hún hafði ekki fengið mjólk útf, sótti mjólkurkönnuna, hellti í bollann og setti könnuna á sinn stað. Hún settist niður.

– Ætlaðu ekki að fá þér neitt að borða? sagði Ester.

– Nei. Ég er ekki svöng.

Svo sagði hvorug þeirra neitt. Susanne fékk sér sopa af kaffinu sínu og einn til viðbótar. Ester horfði niður á borðið.

– Hvað gerðist? sagði Susanne.

Ester hristi hausinn. Það var aðeins höfuðið sem hreyfðist.

– Þú hlýtur að vera búin að fatta það.

– Nei, ég átta mig ekki á því.

– Luffe er fáviti.

– Já, sagði Susanne, og bætti svo við:

– Nú?

Ester sýndi engin viðbrögð en hélt áfram að tala hægt:

– Hann hefur verið með annarri.

– Hverri?

– Einhverri úr aðaleldhúsinu.

– Æi ertu að meina það? Lengi?

– Ég veit það ekki. Það er búið núna.

– En það er þó allavega gott.

– Nei. Vegna þess að það var hún sem vildi ekki meira þegar ég varð ólétt. Hann er ennþá mjög ástfanginn af henni.

– Segir hann það?

– Já.

Svo sat Ester og horfði aftur niður á borðið án þess að segja neitt. Susanne drakk kaffi.

Einhversstaðar frá suðaði hátt, kannski tengdist það loftræstingunni í verslunarmiðstöðinni.

– Já, þetta er nú meira vesenið, sagði Susanne.

– Ég skil andskotann ekki hvað er í gangi í kollinum á honum, sagði Ester.

– Neihh.

– Og nú gæti ég ekki einu sinni hugsað mér að koma við hann með töng.

– Auðvitað ekki.

– En það versta er þessi hérna.

Hún klappaði á magann á sér. Susanne kinkaði kolli.

– Nú verð ég að sjá um þetta sjálf, sagði Ester.

– Já en hann er nú pabbinn, sagði Susanne.

Ester lyfti höfðinu og leit á hana.¹²¹ Hún var leið á svipinn.¹²²

¹²¹ Her bruger jeg "höfuðið" (hovedet) i stedet for "andlitið" (ansigtet). Bedre på islandsk på denne måde.

¹²² Her udtrykker den danske sætning "hendes mund var en streg i luften" at hun er ked af det, dvs. at man kan se det på hendes munds stilling, derfor bruger jeg "leið".

Hún glennti aftur upp augun, en enn án þess að brosa.

– Nei. Ég vil sko aldrei sjá hann aftur, sagði hún.

Höfuðið seig aftur niður.¹²³

– Hvað viltu þá gera? sagði Susanne.

– Það er það sem ég þarf að finna út.

– Svei mér þá.

Háværa suðið var yfirgnæft af ding-dong hljóði. Susanne snéri sér við. Það voru dyrnar að lyftunni sem opnuðust. Kona með uppsett hárið kom út. Hún stefndi beint í áttina að afgreiðsluborðinu og hallaði sér fram á borðið. Maðurinn hinum megin við rak upp hlátrasköll og konan hló líka.

Ester stóð upp til að fara á klósettið. Susanne kláraði kaffið sitt. Konan með uppsetta hárið fór bak við afgreiðsluborðið og hvarf í gegnum dyrnar. Stuttu síðar kom hún aftur með svuntu. Hún hellti kaffi úr síunni. Teygði sig upp á skáp til að ná í appelsínur. Ester kom aftur og stóð kyrr við borðið.

– Hvar keyptirðu stígvélin þín? sagði hún.

– Niðri í bæ. Í lítilli búð.

– Þau eru flott.

– Það er svolítið síðan ég keypti þau.

– Gætirðu ekki gert mér greiða? Hjálpað mér að finna nýja skó. Ég er svo léleg í því.

– Auðvitað. Núna?

– Já, takk. Ég verð að dreifa huganum.

– Eiga þeir að vera flatbotna eða með háum hæl?

– Bara flottir, sagði Ester. Græna flíspeysan fór henni ekki. Hún var opin og innanundir var hún í einhverju rauðleitu.

Þær röltu um verslunarmiðstöðina. Það var auðveldara að spjalla þegar þær voru á hreyfingu. Susanne sagði að Ester yrði að hugsa um barnið. Ester játti því. Ester nam staðar fyrir framan nammibúðina og fór að gráta. Susanne tók utan um hana og táraðist sjálf. Stelpan í búðinni horfði á þær á meðan hún setti kurl á ísinn. Það var hálfgerð geymslulykt af Ester.

– Nú var ég næstum búin að fara inn og kaupa marsipanbrauð handa honum, grét hún.

– Kannski ættirðu að gera það.

– Nei. Ég gleymi bara alltaf hvað er búíð að gerast. Þetta verður aldrei gott aftur.

– Þetta á ábyggilega eftir að verða gott aftur.

– Heldurðu það?

– Auðvitað.

– Hann á að minnsta kosti að taka út sína refsingu.

– Slakaðu á, Ester.

Þær gengu rólega áfram. Ester sagði að hún hefði hent Luffe út á fimmtudagskvöldið. Hún hefði neytt hann til að láta sig hafa sinn lykil að íbúðinni. Henni hafði fundist það vera það eina rétta í stöðunni.

¹²³ Ifølge sætningen foroven "Ester lyfti höfðinu og leit á hana" er det logisk også at bruge "hoved" i stedet for "ansigt" her.

Hann hafði staðið lengi úti á tröppum og hann hafði líka bankað nokkrum sinnum. Hún hafði ekki svarað. Hún hafði legið í sófanum og reynt að hætta að gráta. Að lokum hafði hún heyrt hann fara. Hún hafði ekki staðið upp og gáð að honum. Hún hafði legið kyrr alla nóttina án þess að sofa. Hún hafði verið með mikla fyrirvaraverki en undir morguninn var það sem betur fer gengið yfir. Hún hafði fyrir tilviljun átt tíma hjá ljósmóðurinni og allt var ennþá eins og það átti að vera.

Þegar hún kom aftur í íbúðina biðu hennar sex skilaboð frá Luffe á símsvaranum. Hann var hjá systur sinni. Hann hafði líka örugglega sagt systur sinni frá öllu saman. Ester þoldi þetta ekki. Hún hafði ekki hringt til baka. Hún hafði rífið símasnúruna með öllu út úr veggnum. Aldrei fyrr hafði það verið svona hræðilegt að gráta og hún hafði grátið í marga tíma. Hana verkjaði langt inn í þennan stóra fjandans kropp. Hún gat ekkert í sig látið. Hún þurfti að þína í sig brauðsneið með osti. Hún hefði ekki vitað hvað hún ætti af sér að gera eða hvar hún ætti að vera. Hún hafði setið upp við vegg, undir sæng í rúminu sínu. Hún hafði ekki talað við nokkurn mann fyrr en núna.

– Þú hefðir bara átt að hringja, sagði Susanne.

– Takk.

– Ertu heldur ekkert búin að tala við mömmu þína?

– Ertu ekki að grínast? sagði Ester.

Mamma Esterar var gömul og veik. Susanne var ekki viss um hvort það voru líkamleg eða andleg veikindi. Hún bjó í einhverskonar félagsþjónustublokk þar sem sveppur hafði greinst á öllum hæðum. Ester hafði eitt sinn talað um það. Síðan þá hafði móðurinni ekki liðið vel þarna, en flytja vildi hún ekki. Hún sagði að það myndi verða hennar bani.

– Hún hefur nóg á sinni könnu, sagði Ester

– . – Og svo er hún líka svo hrifin af Luffe.

Þegar hún sagði »hrifin af« fór hún aftur að gráta, núna tók hún utan um Susanne. Vegna bumbunnar var þetta eins konar hliðarfaðmlag. Hún skalf öll. Þær höfðu numið staðar beint fyrir framan skóbúðina á annarri hæð og í glugganum fyrir aftan Ester kom Susanne auga á stígvél eins og hennar eigin. Hún klappaði á handlegginn á Ester og ætlaði að draga hana með sér aðeins lengra.

– Þetta verður allt í lagi, sagði hún.

– Já, sagði Ester og gramsaði í töskunni sinni í leit að vasaklút. Hún snýtti sér og snéri sér við og snýtti sér svo aftur.

– Sjáðu, þarna eru stígvélin þín, sagði hún.

– Hvar? sagði Susanne.

Ester fékk stígvélin ódýrari því leðrið hafði upplitast örlítið. Það var í rauninni flott. Hún fór strax í þau og setti gömlu skóna í pokann. Þegar þær komu út úr búðinni krækti hún í arminn á Susanne. Svo leiddust þær í átt að torginu í verslunarmiðstöðinni.

– Þolirðu alveg að vera í þeim? sagði Susanne.

– Já, algjörlega.

– Þrengja þau ekkert að tánnum?

– Neehh. Þau eru náttúrulega stór.

Susanne kinkaði kolli.

Á torginu voru nokkrar dansstelpur¹²⁴ sem voru að fara að sýna. Þær voru að gera allt klárt í kringum sviðið. Ester settist á einn bekkjanna og setti skópokann í fangið.

– Ég verð að flytja í burtu í einhvern tíma, sagði hún.

– Nú, hvers vegna?

– Ég verð að sýna Luffe að mér sé alvara. Ég nenni ekki að vera ein í þessari íbúð. Lyktin af honum er alls staðar.

Susanne hliðraði sér til á bekknum.

– Er ekki heimskulegt að fara að standa í því núna? sagði hún.

– Nei. Hann heldur að ég verði búin að jafna mig eftir tvo daga, en ég verð það sko ekki.

– En þú ert nú búin að henda honum út.

– Það skiptir engu.

Ein stelpnanna sem áttu að dansa tók þrjú löng stökk frá sviðinu og út á gólfíð og reiknaði út fjarlægðina. Hún snérist í kringum sjálfa sig.

– Ég er nú þegar búin að pakka og búin að senda lykilinn til systur hans, sagði Ester.

– Er það? sagði Susanne.

– Hann getur sko rotnað í helvíti, sagði Ester.

Susanne dinglaði stígvélunum sínum hægt, upp og niður.

– Hvert viltu þá fara? sagði hún.

– Susanne. Ég var reyndar búin að velta fyrir mér, hvort ég mætti fá að sofa á sófanum hjá ykkur í einhvern tíma, sagði Ester og snéri sér að henni á bekknum.¹²⁵

– Já, sagði Susanne.

– Bara í nokkra daga. Ég veit ekki hvað ég ætti annars að gera.

– Já.

– Það er sætt af þér.

Nú brosti Ester. Það var eins og þungu fargi væri af henni létt.

– En ef ég á að vera alveg hreinskilin, sagði Susanne. – Þá skil ég ekki hvernig þú nennir að standa í öllu þessu veseni núna. Það væri nú auðveldara fyrir þig að vera áfram í íbúðinni.

– Hann skal sko sjá að ég get staðið á eigin fótum, sagði Ester.

– En sýnirðu honum það með því að flytja?

– Já. Það er eina leiðin til að hann skilji það.

– Ertu viss um það?

– Já.

– Allt í lagi.

– Eins og ég sagði, þá er ég búin að pakka. Ég er með eina stóra tösku og eina litla. Þær eru þarna.

¹²⁴ Her er der faktisk tale om "dansere" men ikke "dansepiger". Men senere i teksten står der "en af pigerne" hvilket giver til kende at der er tale om piger og muligvis både piger og drenge, men på islandsk blev jeg nødt til at skrive danspiger i starten fordi islandsk ikke har fælleskøn.

¹²⁵ I den danske tekst spørger hun om hun kan "låne sofaen" men det kan man ikke sige på islandsk medmindre man vil låne sofaen og have den stående i sin egen lejlighed eller noget lignende, ikke for at sove i den.

Hún nikkaði í áttina að fatahenginu.

– Bíddu nú við, tókstu töskurnar með? sagði Susanne.

– Já, ég tók leigubíl. Bílstjórinn hjálpaði mér.

Svo var kveikt á háværra tónlist. Lýsingin breyttist líka eitthvað. Það varð erfitt að heyra orðaskil.

– Jæja, ég ætla þá að fara fram og hringja í Kim, hrópaði Susanne.

Ester kinkaði kalli.

Símtólið var heitt. Einhver var nýbúinn að leggja á. Susanne skipti um hönd og tróð öðrum vísifingrinum í eyrað.¹²⁶ Tónlistin dundi fyrir aftan hana.

– Það er vegna þess að Ester getur ekki verið heima hjá sér akkúrat núna. Maðurinn hennar hélt framhjá henni. Og svo spyr hún, hvort hún geti fengið að sofa á sófanum hjá okkur í nokkra daga, sagði hún.

– Þú lýgur, sagði Kim.

– Nei. En það er ekkert við því að gera. Ég get ekki sagt nei við hana.

– Þekkir hún engan sem er með fleiri en tvö herbergi?

– Greinilega ekki. Ég skal sjá til þess að hún trufli þig ekki.

Hún heyrði ekki hvað hann sagði.

– Ég veit ekki hvenær við komum heim, sagði hún. – Öruglega bara fljótlega.

Ester bauðst til þess að borga fyrir leigubíl en Susanne neitaði. Hún vildi ekki að þær yrðu komnar of fljótt heim. Kim þurfti á smá tíma að halda til að búa sig undir þetta. Susanne hélt á töskunum út úr verslunarmiðstöðinni og í áttina að brautarpallinum í rigningunni. Hún gat sett stærri töskuna á bakið á sér. Henni leið eins og uppréttri skjaldböku. Henni var illt í fótunum. Ester gekk frekar rösklega núna. Þarna var lest sem var alveg að fara af stað. Þær juku hraðann og þurftu næstum því að hoppa upp í áður en dyrnar lokuðust. Susanne var við það að skrika fótur. Ester flissaði.

Það voru engin laus sæti í vagninum. Einhver maður veifaði Ester og stóð upp fyrir henni. Hún fór inn og settist. Susanne stóð eftir í tengivagninum. Hárið á henni var rennblautt. Hún var ennþá með töskuna á bakinu og henni tókst ekki að losa hana af sér.

¹²⁶ Som jeg nævnte før kan man ikke tale om "lausa vísifingurinn" (sin frie pegefinger) på islandsk men "hinn" eller "annar" (den anden) kan man godt bruge.

Analyse af den oversatte tekst

I denne del af opgaven vil jeg gennemgå og analysere de 11 oversatte kapitler fra *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand*. Jeg vil opbygge denne del efter strukturen i teoridelen, og vil dermed eksplicere og opdele bl.a. de problemer jeg stødte på undervejs i oversættelsen, nogenlunde i overensstemmelse med den rækkefølge de forekommer i i teoridelen. Som hjælp til at henvise til de bestemte eksempler bruger jeg sidetal og henholdsvis fodnoterne som hører til oversættelsen, når dette er muligt, og ellers afsnit.

Oversættelsesproceduren

I helhed læste jeg romanen som jeg har oversat dele af, to år inden jeg begyndte at oversætte den. Lad os kigge på nogle af de elementer jeg skulle vurdere i oversættelsesprocessen.

Tekstfunktion

Idet det er en del af en roman som jeg oversatte giver det sig selv at der er tale om en skønlitterær tekst, og tekstfunktionen er dermed den ekspressive tekstfunktion. Dette faktum var ikke ligefrem noget jeg skulle finde frem til igennem en analyse af teksten, men var nærmere noget jeg vidste på forhånd, så derfor gik jeg straks i gang med at oversætte og analysen af teksten blev udført sideløbende selve oversættelsen.

Oversættelsesmetode

Jeg har for det meste brugt den semantiske metode, hvor man koncentrerer sig om ord-til-ord men ikke om store enheder ad gangen. Men ind i mellem brugte jeg også den kommunikative metode, hvor det vigtigste er at budskabet kommer klart igennem. Jeg har endelig brugt den kognitive metode, hvor teksten omskrives inden den oversættes.

Jeg tog et kort afsnit fra den danske tekst og omformulerede det fuldstændig for at kunne gøre den eksakte handling mere tydelig. Der var tale om afsnittet om gummihandsker, som vi kan se nederst på side 22 og på side 23 (fodnote 41). Her ville en direkte oversættelse af den danske tekst ikke være velfungerende på islandsk og derfor valgte jeg en mere parafraserende oversættelse.

Den minimalistiske stil og skønlitteratur

De minimalistiske træk i teksten har krævet at jeg nogle gange måtte stoppe op og tænke på om jeg selv har fortolket for meget og været for forklarende og pædagogisk i oversættelsen og dermed muligvis ødelagt denne bestemte stil som går ud på at sige så meget som muligt ved at skrive så lidt muligt.

Den skønlitterære genre tillader generelt forfatteren ad lade sin fantasi få frit løb. Lige så frie hænder kan en oversætter dog ikke tillade sig at have. Til gengæld kan man som oversætter tillade sig at bruge enkelte ord eller udtryk som ikke er helt accepterede i målsproget i en formel kommunikation. Derfor tillod jeg mig selv at bruge den islandske form af ordet *okay*, ókei, nederst på side 34. Selvom det ikke er accepteret på skriftligt islandsk kan man godt støde på forskellige ord af den slags når man læser skønlitteratur.

Ækvivalens

For det meste har jeg forsøgt at opnå den formelle ækvivalens som går ud på at efterligne både originalens form og indhold så godt som muligt. Grunden til at jeg har bestræbet mig for at opnå den formelle ækvivalens er, at Helle Helles tekst er ret minimalistisk og stilen er derfor meget knap. Her er det således vigtigt at få så mange detaljer som muligt med i oversættelsen og det er netop disse detaljer og nøjagtighed som oversættere forsøger at opnå med den formelle ækvivalens.

Den dynamiske ækvivalens har jeg dog brugt i det førnævnte eksempel med gummihandskerne på side 22-23 (note 41). Jeg parafraserede afsnittet, hvilket resulterede i en mere naturlig tekst og jeg har forhåbentlig også opnået den samme dynamik i den oversatte tekst som i originalteksten ved at gøre dette.

Uoversættelighed

I min oversættelse var der et enkelt ord som jeg fik ekstra meget besvær med at få oversat til islandsk. Det var ordet *ergonomisk*. Ifølge Nudansk ordbog betyder ergonomi: tilpasning af arbejdsforhold og arbejdsmiljø til mennesket, f.eks. tilpasning af maskiner, redskaber og arbejdsstillinger. I min oversættelse valgte jeg at islandisere det danske ord, tilpasse det islandsk stavemåde og grammatik og ud af det fik jeg ordet *ergónómiskur*.

Ordet *ergonomisk* har godt nok den islandske betydning: vinnuvistfræði- eller iðjufræði- men disse ord er ikke egnet til brug i forbindelse med en gulvskrubbe. På side 25 (note 60) ser man

afsnittet, hvor ordet forekommer. Man kan på islandsk ikke tale om *vinnuvistfræðilegan* eller *iðjufræðilegan* gólfskrúbb, men man kan forklare ordets betydning som dog ville være for lang en forklaring til at indsætte i selve teksten. Forklaringen kan man i stedet indsætte som fodnote; på islandsk selvfølgelig, til de islandske læsere. Jeg har ikke sat en forklaring i fodnote denne gang, men det kunne jeg evt. gøre hvis jeg får oversat og udgivet hele bogen. Dette er en mulighed, men man bør overveje om det virkelig er en god idé til, som i dette eksempel, en bog af Helle Helle. Selvom jeg ikke kan forestille mig at dette ord er velkendt blandt særlig mange islændinge og ordet dog er blevet brugt af et islandsk firma, Marel, på deres hjemmeside, kan det muligvis forringe læserens læseoplevelse. Der er ikke altid grund til at have forklaringer på alting tilstede og nogle gange må læseren, som bekendt, slutte sig til den egentlige betydning.

Lokalisering og globalisering

Lokalisering indebærer forandringer af originalteksten for at tilpasse den til modtagerne, bl.a. ved ændringer af navne og stedsbetegnelser.

Jeg overvejede længe om jeg skulle lave personernes navne om til islandske navne og om jeg skulle lave alle navnene om eller kun nogle bestemte, og endvidere tænkte jeg over muligheden for bare at islandisere navnene, dvs. tilpasse dem efter islandske grammatiske regler og udtale. I denne sammenhæng vurderede jeg, hvorvidt det var en god idé med navneændringer i forhold til hvem min målgruppe er. Hvem skulle læse den oversatte tekst? spurgte jeg mig selv. Mit resultat var at der i det mindste ikke var børn som kunne blive forvirret af at se de fremmede navne, som skulle læse teksten. Jeg valgte derfor at vedligeholde det lokale i teksten, men tilpassede de navne som var nødvendigt at tilpasse med hensyn til bøjningsformer. Derved fik nogle af navene f.eks. islandske bøjningsendelser. Eks. kan ses på side 36 (note 88), hvor det danske mandenavn Torben får tilføjet et –s og det samme gælder navnet Kim, som får tilføjet et –s nogle steder, f.eks. på s. 46 (note 118), men dette har jeg, som bekendt, gjort for at tilpasse de danske navne efter islandsk grammatik. I dansk har man også denne genitivs s men i modsætning til på islandsk får de danske ord den samme genitivsendelse, dvs. s´et. Som eksempel kan jeg tage mit eget navn; *dette er Hildur*s opgave, hvorimod man på islandsk ville sige *þetta er verkefni Hildar*. Kvindenavnet Ester får enkelte steder tilføjet –ar; Esterar, f.eks. på midt på side 49. De fleste steder har det dog fungeret fint med den danske form af navnene.

Hvad angår udtale og accenter på navnene har jeg ikke ændret den danske form. Hvis navnet Susanne f.eks. ville blive fuldkomment tilpasset til islandsk ville det nok staves *Súsanna*, men jeg har valgt ikke at fokusere på accenter på navnene for hellere at beholde det fremmede ved dem.

Man kan også lokalisere en tekst ved f.eks. at lave længdemål eller valuta om. I teksten, på side 42 (note 101) fremkommer det at Susanne har vundet i lotto. Beløbet bliver selvfølgelig gengivet i danske kroner. Ved oversættelsen af dette skulle jeg derfor overveje om jeg skulle lokalisere og omregne beløbet til islandske kroner, eller beholde en vis fremmedgørelse i teksten. Jeg besluttede mig for at beholde beløbet i danske kroner, ikke mindst pga. al den forvirring det ville skabe at omregne til islandske, hvad angår kurserne som forandres fra den ene dag til den anden pga. den økonomiske krise, men også fordi jeg er sikker på at de islandske læsere ikke ville være i tvivl om at der er tale om danske kroner i dette tilfælde. Normalt ville 21 tusinde islandske kroner ikke hjælpe særlig meget på ens økonomi.

Falske venner

I den danske tekst var der nogle ord som nemt kunne have været oversat forkert, men som jeg dog vil mene at jeg har fået oversat til den rigtige betydning.

På side 43, (lige efter note 106) er der f.eks. ordet *leðurderhúfa* eller på dansk *skindkasket*. Uden videre oversatte jeg det første omgang til *skinnderhúfa*. Da jeg så læste sætningen igen kunne jeg se at der var noget der var galt der og så selvfølgelig at her var tale om falske venner. I islandsk har vi ordet *skind* (skinn) men det betyder hud, som det jo egentlig også gør på dansk men der er alligevel tale om betydningsforskel fordi vi kan ikke tale om *skinnderhúfu* men derimod *leðurderhúfu* som på dansk kunne være *læderkasket*.

Et andet eksempel på falske venner er det danske ord *gummisko* som meget let kunne blive oversat til *gúmmískór* på islandsk. Forskellen er at *gúmmískór* på islandsk er en slags gummistøvler, dvs. sko, lavet af gummi, men lave i stedet for høje. Her ville læseren derved få helt forkert billede af de sko som personen har på. Gummisko er nemlig en slags sportssko med gummisåle og den rigtige islandske betydning er derfor *strigaskór*. Dette eksempel finder vi også på side 43 i forlængelse af det første eksempel.

Billedsprog

Som jeg nævnte i min teoridel pynter billedsprog en del på en tekst men det kan desværre være svært ikke at miste ud af teksten ved oversættelse.

I den danske tekst har Susannes kæreste, Kim, sagt at han *trængte til luftforandring*, hvor han mener at han har brug for at der sker noget nyt. I dette afsnit, som er øverst på side 36 er der meget fokus på denne luftforandring som Kim trænger til. Billedet med luften kan man dog desværre ikke se i min oversættelse. Jeg kunne ikke bruge denne danske metafor overført til islandsk, og kunne heller ikke finde en der kunne erstatte det med den samme virkning. Første gang Kim nævner dette behov for luftforandring oversætter jeg det til at han har brug for nye omgivelser *skipta um umhverfi*. Susanne spørger derefter hvilken slags luftforandring han trænger til og der bruger jeg det islandske ord *tilbreyting* (forandring) i stedet og går tydeligvis glip af billedet med luften. Susanne foreslår også at han tager med ud til Torben og Jane, fordi *der er masser af luft* og dette oversætter jeg også med *tilbreyting*. Dette tab må jeg så som oversætter affinde mig med.

Idiomer

Alle tekster har nogle idiomer eller faste vendinger. Ofte er de faste vendinger ret skjulte i teksten mens idiomene er mere synlige, i det mindste hvis man kender dem.

I Helle Helles tekst er der også nogle stykker som jeg fandt, og det var lidt forskelligt om jeg kunne erstatte dem med tilsvarende islandske idiomer, om jeg fandt et idiom på islandsk som betød det samme uden at indebære det samme billede eller om jeg blev nødt til at oversætte idiomet til dets overførte betydning. Dette vil jeg give nogle eksempler på:

- På side 22 (note 37) bruger jeg det islandske idiom: *ég er þögul sem gröfin*. I originalteksten er idiomet: *Min mund er lukket med syv segl*. Jeg har derfor brugt et idiom der har den samme betydning men ikke det samme billede. På dansk findes der også et tilsvarende idiom: *at være tavs som graven*. Dette er et eksempel på at et idiom bliver oversat idiomatisk, dvs. erstattet med et andet idiom.
- Øverst på side 30 erstatter jeg det danske idiom *at knalde brikker* med det islandske *að fá sér kríu*. Begge betyder at tage en lur. Som i forrige eksempel er her tale om erstatning med et idiom af samme betydning uden at billedet er det samme, og dette idiom er derfor oversat idiomatisk.

- På side 38, ca. i andet afsnit har jeg så oversat idiomet fra den danske tekst: *at de penge hurtigt kunne får ben at gå på*. I dette tilfælde kunne jeg ikke finde et erstattende idiom, så her blev jeg nødt til at oversætte vendingen til dens overførte betydning, dvs. *þessir peningar yrðu nú ekki lengi að hverfa*. Det betyder at de penge der er tale om, hurtigt ville forsvinde.
- På side 40 i første afsnit af 9. kapitel er der et andet eksempel om oversættelse af et idioms overførte betydning. Det er idiomet *at bringe det på bane* som jeg ikke fandt et islandsk idiom til udskiftning af, som blev til *að hafa orð á því* eller som man på dansk siger *at nævne det*.

Jeg fandt også flere idiomer og faste udtryk i teksten og kunne blive ved med at give eksempler. I stedet vil jeg give et par eksempler på faste udtryk, som egentlig er idiomatiske, men som er typiske træk som man ikke lægger mærke til i teksten uden at være meget opmærksom på dem. En grundig analyse af originalteksten kan netop hjælpe én til at finde disse træk.

- *Det betyder ikke en pind* som jeg oversætter til *það breytir engu*. Eksemplet er på side 30 i første afsnit.
- *Måske havde det ikke noget på sig* som jeg oversætter til *kannski breytti það engu* og er på side 35 i tredje sidste afsnit. Dette danske udtryk kan også betyde, at noget måske ikke var rigtigt eller sandt e.l., men i denne kontekst har udtrykket den førstnævnte betydning. Min begrundelse for at denne betydning skulle være den rigtige er at Kim og Susanne har her en diskussion, hvorefter Kim rører Susannes nakke med sin hånd i forsøg om at gøre det godt igen. Men han beslutter sig så for at flytte sin hånd igen fordi *måske havde det ikke noget på sig*. Her vil jeg så mene at Kim tænker at det nok ikke kan gøre det godt igen ved at røre hende om nakken.

Her har vi faktisk to forskellige udtryk på dansk, som jeg oversætter til nærmest det samme på islandsk. Dette er faste udtryk som de fleste forstår betydningen af uden at nødvendigvis have en forhåndsviden om dem. De er lette at overse i en tekst.

Ironi

Ironi kan ikke kun være svær at oversætte, men den er også nogle gange svær at fange. Men når oversætteren nu har fået øje på ironien er det bestemt en meget svær opgave at få teksten oversat på den måde at ironien stadig skinner igennem. For ironien kommer ikke altid automatisk igennem ved en oversættelse.

Dette problem fik jeg også på side 20, helt i slutningen af 2. kapitel (note 20), hvor Kim ønsker Susanne en god tur da hun skal ud i regnvejret. Han har selv været ude i regnvejret og man fornemmer irritationen i deres kommunikation, så hans ønske om at hun får en god tur står i ironisk modsætning til det dårlige vejr. I første omgang besluttede jeg mig for at indsætte *góða ferð* i situationstegn, men det er ikke en tilfredsstillende løsning. Jeg tænkte over, hvorvidt det er normalt at bruge lige dette udtryk *god tur* i denne sammenhæng og endvidere om det samme udtryk *góða ferð* ikke ville have den samme påvirkning på den islandske læser, dvs. at den islandske læser godt kunne se ironien i det ligesom danskeren i den danske tekst kan. Jeg mener at udtrykket vil yde samme påvirkning i begge sprog i dette tilfælde og valgte dermed at oversætte det med *góða ferð*.

Det er en vis tone man fornemmer igennem replikkerne som kan give peg om at der er tale om ironi, men som jeg nævnte før kan der også være tale om en anden slags tone. Man fornemmer f.eks. nogle steder en vis fjendskab og irritation i replikkerne mellem Kim og Susanne. Denne fjendskab og irritation fornemmer man tydeligvis igennem hele deres samtale på side 19-20. På side 19 (note 13) siger Kim *eins og þú vilt*, som i den danske tekst er *kald det hvad du vil*. Desuden har jeg på side 20 f.eks. tilføjet et islandsk *sko* (note 18) for at ramme bedre den irritationstone som man fornemmer.

På side 36 (note 89) er der også en irritation i Susannes stemme og for at få den mere tydeligt frem har jeg ændret lidt og vendt sætningen om. På dansk er sætningen sådan: *Det har jeg også tænkt mig*. I stedet for *það hafði ég líka hugsað mér* bruger jeg *ég hafði heldur ekki hugsað mér annað*. Jeg mener at ved at bruge ordene *heldur ekki* og *annað* gør jeg denne irritation mere klar. I dette eksempel ændrer jeg også tempus, hvilket gør det samme, dvs. gør irritationen mere tydelig ved evt. at tilkendegive at det er noget hun allerede har bestemt. I den sidste replik i samtalen fik jeg derimod svært ved at lade irritationen skinne igennem. Her siger Susanne *det ville passe mig fint* som jeg oversætter til *það myndi svo sem henta mér vel*. Denne sætning udtrykker ikke nogen decideret irritation, men gør det evt. lidt ved at jeg har tilføjet *svo sem* som udtrykker lidt at hun er ligeglad. Men igen, så må oversætter nogle gange affinde sig med, at der nogle steder ikke lykkes at få alle træk med i oversættelsen.

Bandeord

I romanen er der en del bandeord. Det hyppigst brugte bandeord er *sgu*. Det varierer lidt, hvordan jeg har valgt at oversætte dette ord for nogle gange optræder det som bandeord og andre gange kan det virke mere som for at lægge tryk på noget bestemt.

På side 19 (note 14) bruger jeg det islandske bandeord *djöfull* i stedet for *sgu*. Det islandske ord er et bandeord og lægger samtidig tryk på ytringen. Her var det ikke muligt at bruge det islandske *sko* fordi kort efter snakker Kim om at Susanne bander meget, og *sko* er ikke et bandeord på islandsk.

I et enkelt tilfælde har jeg dog kunnet erstatte *sgu* med *sko*, det er på side 26 (note 64), hvor jeg ikke mente noget islandsk bandeord kunne give den samme mening. Lidt længere nede på samme side erstatter jeg *sgu* med *fjandakornið* (note 66) for ikke at gå glip af al den brug af bandeord i teksten.

Et sted gør jeg brug af det islandske ord *bara* i stedet for det danske *sgu*. Dette er på side 29 (note 76). Så der er mulighed for erstatning med andre ord end bandeord, hvor man mener at pointen med *sgu* er mere for at lægge tryk på noget fremfor at bande.

Andre overvejelser

Udover de eksempler der kunne kategoriseres ud fra afsnittene i teoridelen er der nogle forskellige problemer som jeg stødte på, eller overvejelser som jeg skulle gøre mig under oversættelsesprocessen.

Køn

I dansk og islandsk er der forskel på kønnene. I islandsk har vi tre køn; hankøn, hunkøn og intetkøn hvorimod der i dansk kun er to; intetkøn og fælleskøn. På grund af dette kan der opstå små problemer, som dog oftes er lette at løse.

Det danske ord *lederen* kunne jeg ikke oversætte som *yfirmaðurinn* idet dette ord på islandsk medfører at man skal tale om lederen i hankøn, da man ikke har den fællesform *den* ligesom i dansk. I historien er lederen en kvinde og derfor måtte jeg lave om på dette for at kunne bruge det rigtige personlige pronomen.

Nogle steder skulle jeg ændre køn i overensstemmelse med de islandske regler, f.eks. hvor der fortælles om *dansere* i den danske tekst, på side 50 (note 124). Der blev jeg nødt til at beslutte at den gruppe dansere kun sammenstod af piger, da der senere i teksten står *en af pigerne*, som jo tilkendegiver at der var tale om en gruppe piger der dansede. Dette er dog ikke noget som man kan vide udfra ordet *dansere* for det kan indeholde dansere af begge køn.

Et andet sted er der et afsnit som indeholder det personlige pronomen *dem*. Dette *dem* henviser både til patienterne og sygeplejerskene som er blevet omtalt i afsnittet før. Men det er ikke sikkert at alle læsere af den danske tekst fortolker det på samme måde, nogle kunne evt. mene at *dem* kun henviste til patienterne. Dette eksempel kan ses på side 37 (note 93). På islandsk skelner man mellem flertalsformen af *han* (hann) og *hun* (hún), henholdsvis *þeir* og *þær*, som på dansk vil i begge tilfælde være *de*. Hvis der er tale om en vis form af dette ord, kan der dog på islandsk betyde både kvinder og mænd, dette form er *þeim*, fordi de sidste to kasusformer af både flertal af han, hun og intetkøn er det samme; *þeim*.

Bestemt vs. ubestemt artikel og flertal vs. ental

For at tilpasse de oversatte sætninger til almindelige islandske sprogvaner og talesprog i replikkerne har jeg nogle steder været nødt til at tilføje bestemt artikel eller bruge f.eks. flertal i stedet for ental. Eksempel på, hvor jeg har tilføjet bestemt artikel er f.eks. hvor ugedagene bliver nævnt øverst på side 45 (note 112). Når Ester på side 29 (note 77) snakker om at hun *sgu ikke kan holde på dem* da hun taler om sine aborter har jeg også valgt at bruge entalsformen *því* i stedet for *þeim* idet det passer bedre med islandske sprogvaner. Jeg er klar over at der i dette tilfælde netop er tale om ikke kun et foster, men flere. Dette burde læserne dog være klar over selvom jeg her vælger at anvende entalsformen idet det passer bedre på islandsk.

Man

I danske tekster generelt er der stor brug af ordet *man*. Dette kan *man* også f.eks. se i en opgave som denne. Et tilsvarende ord, der kan bruges på samme måde, har man ikke på islandsk. Godt nok er der ordet *maður*, som i almindeligt dagligt talesprog bliver brugt en del, men dog ingen steder nær så meget som i det danske sprog. Jeg har ikke koncentreret mig meget om at udrydde *man* i oversættelsen fordi en stor del af den er talesprog, hvor det godt kan virke fint at bruge denne form. Men der er dog nogle steder, hvor jeg har valgt at udelade ordet. Det har jeg f.eks. på side 22 (note 40) hvor jeg bruger *hver og einn* i stedet for *man*.

Stå, ligge og sidde

En meget almindelig fejl i oversættelser fra de nordiske sprog over til islandsk er at oversætte udtrykket *at noget ligger et eller andet sted* direkte over til islandsk. Denne fejl ser man gerne i oversat litteratur og problemet er at sådan siger man ikke på islandsk. Man siger ikke: *bókin liggur á borðinu*, men skal i stedet sige: *bókin er á borðinu*. Om ting siger man generelt ikke at de *ligger* men at de *er et sted*. I den oversatte tekst er der mange eksempler på dette. De danske verber *sidde*, *ligge* og *stå* giver alle sammen de samme problemer. Vi kan se på nogle eksempler.

Her har jeg det danske ord *stå*, som man ikke kan bruge på islandsk medmindre der er tale om at nogen står f.eks. ved dørkarmen. På side 29 (note 79) har jeg tilføjet *dyragættinni*, for at få en stedsbetegnelse så sætningen skulle fungere godt på islandsk.

I et tilfælde på side 28 (note 73) har jeg valgt at udelade ordet og i stedet for at skrive *hann stóð og beið eftir Ester við bilinn* har jeg skrevet *hann beið eftir Ester við bilinn*. Egentlig kan man også sige at dette *stå og...* og *ligge og...* markerer at man er i gang med noget, så den faktiske betydning på islandsk ville være *hann var að bíða eftir*. Problemet her er bare at det, i dette sammenhæng, er unaturligt at sige sådan. Men på dansk er der ikke noget underligt ved at sige *han stod og ventede* men lidt forkert lyder det når man på islandsk siger *hann stóð og beið*.

På side 33 (note 86) har jeg indsat *i sófanum* fordi man på islandsk er nødt til at *ligge et sted*, hvis der er tale om personer.

På side 45 (note 113) har jeg ændret sætningen for at tilpasse det islandske sprog. Da man ikke kan sige *hafði legið og sofið* (havde ligget og sovet) brugte jeg i stedet *hafði verið sofandi*.

Det sidste eksempel er på side 46 (note 120) hvor Kim gerne vil *sidde og arbejde*. Problemet er igen at det ikke er almindeligt på islandsk at sige *sitja og vinna* og derfor har jeg lavet ændringer, tilføjet *hjemme* (fordi han som regel arbejder derhjemme) og skrevet *vera heima og vinna*. Jeg bruger dermed det islandske verbum *at være* i stedet for *at sidde*.

Tilføjelse og udeladelse

I forbindelse med forrige afsnit, hvor jeg i forbindelse med ordene *ligge*, *stå* og *sidde* har lavet ændringer, vil jeg nævne at jeg flere steder har været nødt til at tilføje eller fjerne enkelte ord for at få det til at virke godt på målsproget.

På side 37 (note 91) tilføjede jeg f.eks. *i matinn*. I stedet for kun at skrive *þau fá hrisgrjón* har jeg derfor både ændret lidt og tilføjet og skrevet *það eru hrisgrjón i matinn*.

På side 40 (note 98) har jeg indsat *lands*. I den danske tekst står der kun *et man kender?* og en direkte oversættelse af det ville ikke kunne gå i en islandsk tekst.

Et par steder har jeg udeladt enkelte ord, hvor jeg ikke mente de havde en videre betydning for budskab eller forståelse af teksten og hvor der var svært at få det til at passe ordentligt ind i en islandsk sætning. På side 43 (note 108) udelader jeg *et sted*. Her mener jeg at der ved at skrive *einhverri vélinni* er nok for at tilkendegive at maskinen er et eller andet sted. På side 25 (note 61) udelader jeg *i skabet* af den grund at der ikke er et betydningsfuldt ord og var ikke til at formulere ordentligt på islandsk.

Tilpasning

Damen der sidder i toget med Susanne når hun er på vej ind for at møde Ester taler om sin søn og hvor meget han får i løn. Hun taler om *over en million om året* og siger så *altså i dollars*. Hvis jeg skulle oversætte *dollars* til islandsk ville det blive *dollarar* eller *i dollurum*. Men da der lige bagefter kommer en forklaring af hvordan damen udtalte *dollars* blev jeg nødt til at lave små ændringer. I stedet for at sige *i dollars* (i *dollurum*) har jeg skrevet *þá meina ég, million dollars* og oversætter ikke de to ord men beholder det fremmede. Dette afsnit er på side 22 (note 35).

Dialekter

Dialekter er der mange af i Danmark, men i Island findes der til gengæld ingen deciderede dialekter. Derfor var der ingen perfekt løsning på dialektproblemet som jeg stødte på i oversættelsen på side 30 (note 82), hvor Susanne siger *davs på jysk* til Ester. Dette oversætter jeg bare som et almindeligt *daginn* på islandsk, som kommer i stedet for det formelle *góðan daginn*.

Sammenfatning

Oversættelse af en roman er et enormt tidskrævende arbejde. Det kræver ikke bare tid, men også en god del tålmodighed, og det kræver også god forståelse af originalsproget og særdeles gode færdigheder i at udtrykke sig på sit eget modersmål.

Denne proces, fra den dag jeg gik i gang med at oversætte den første kapitel af Helle Helles roman *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* har derfor været en lang og til tider udmattende. Til gengæld har det været en enormt sjovt process og har jeg bestemt planer om at få resten af romanen oversat.

I opgaven, som har fokus på skønlitterær oversættelse, har jeg gennemgået de krav som bliver stillet både til oversættere generelt og dem der oversætter skønlitteratur. Udover de sproglige kundskaber som påkræves af en oversætter er der også vigtigt at få træning i at oversætte for at kunne blive en god oversætter.

Alle mennesker har holdninger og meninger, og det gælder også oversættere. Angående oversættere er det vigtigt at deres smag, holdninger eller meninger ikke kommer til at skinne igennem deres oversættelse for den tekst som oversættes 'ejes' af forfatteren og oversætter bør derfor være tro mod originalen.

Oversættelsesprocessen bør starte ved en grundig læsning af originalen, hvorefter dens genre, stil og funktion bestemmes ud fra en analyse som oversætter skal foretage. Teksten skal dertil analyseres ud fra bestemte træk som en oversætter skal være særlig opmærksom på i oversættelsesarbejdet. Efter analysen burde oversætteren være i stand til at vælge den rigtige oversættelsesmetode til den bestemte tekst og evt. kunne vurdere hvor han skal stræbe mod at opnå formel ækvivalens og hvor der bør fokuseres på dynamisk ækvivalens.

Jeg har gjort det klart at der er mange faldgruber som oversættere skal vogte sig på og det er vigtigt at tænke nøje over hver enkelt enhed som bliver oversat. Kan der være tale om falske venner, idiom eller billedsprog? Er der en bestemt tone, irritation, ironi eller humor som skal overføres? Og kan de bestemte ord muligvis have en anden konnotation end lige den som allerede er blevet valgt? Disse spørgsmål kan være blandt de mange som en oversætter skal stille sig selv.

Målsprogteksten skal revideres grundigt inden den bliver til den finale version. Det er også nødvendigt at få én kyndig målsprogsbruger til at læse oversættelsen kritisk igennem fordi ofte bliver man 'blind' overfor fejl i sin egen tekst. Tvivlstilfælde og uenighed omkring oversættelse af

enkelte ord eller vendinger er også gode at få diskuteret med en der har indsigt i emnet. Ved at benytte sig af denne hjælp kan man også forhindre at førnævnte interferensfejl ikke slipper igennem til den endelige version.

Det var præcis dette jeg fik gjort efter udarbejdelsen af min oversættelse. Jeg fik en kyndig islandssproget person til at læse min oversættelse igennem og pege på mulige fejl eller misforståelser, hvorefter vi diskuterede tvivlstilfælde og oversættelsesmuligheder. Dette var en enormt stor hjælp på vej til et bedre stykke oversat tekst.

Litteraturliste

Bjerg, Anne Marie. 1999: Om kunsten at oversætte skønlitteratur I: *Glas kaster skygge*. Red. Iben Hasselbalch. Gyldendal.

Buhl, Ole. 2005: *Oversættelse – fra teori til praksis*. Systime Academic.

Eysteinnsson, Ástráður. 1996: *Tvímæli – þýðingar og bókmenntir*. Háskólaútgáfan.

Farø, Ken. 2007: Ikke kun idiomer. Om oversættelse af fraseologi I: *MDTnyt 1/07*.

Fibiger, Johannes og Gerd Lütken. 2004. *Litteraturens Veje*. 2. udg. Systime.

Fibiger, Johannes. 2006, 3. april. ”Punkt og flade” [2003] Internetadresse:

<http://frede.fredericia.bibnet.dk/bibliotekstips/litteratur/pdf/arkiv/Novelle-kortprosa-folder.pdf>

Guðmundsson, Einar Már. 2009. Foredrag om oversættelse af egne værker. Holdt på et oversættelseskursus i dansk ved Islands Universitet, Reykjavík d. 19. marts.

Kristmannsson, Gauti. 2008. Noter fra forelæsning i oversættelsesvidenskab, september. Islands Universitet. Noter: Hildur Rut Björnsdóttir.

Pálsson, Heimir og Höskuldur Þráinsson. 1988. *Um Þýðingar*. Íðunn.

Pedersen, Viggo Hjørnager og Niels Krogh-Hansen. 1994. *Oversættelseshåndbogen*. Munksgaard.

Pedersen, Viggo Hjørnager. 1999: Oversættelse – et vue I: *Glas kaster skygge*. Red. Iben Hasselbalch. Gyldendal.

Skyum-Nielsen, Erik. 2004: Minimalismen i 90erne I: *Dansk litteraturhistorie 1978-2003 – Fra jeghimmel til verdensvrimmel*. Systime.